
XITIVISO XA MFUMO

NDZAWULO YO TIMHAKA TA MBANGO NA VUPFHUMBA

No. R....

.....2008

MAFAMBISELO YA MBANGO WA RIXAKA: NAWU WA KU HAMBANA KA VUTOMI BYA SWIMILANA NA SWIHARHI EMISAVENI, 2004: SWINAWANA EKA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI, MFIKELELO NA KU AVELANA MIMBUYELO

Holobye wa Timhaka ta Mbango na Vupfhumba , ehansi ka xiyenge xa nawu wa 97(1) (d) (e) (f) (g) na (h) wa Mafambiselo ya Mbango wa Rixaka: Nawu wa vutomi byo hambana bya swimilana na swiharhi, wa 2004(Nawu wa 10 wa 2004), u endlile Swinawana eka xedulu.

NHLAMUSELO NA XIKONGOMELO XA SWINAWANA

1. Tinhlamuselo
2. Xikongomelo xa Swinawana
3. Matirhiselo ya Swinawana

NDZIMA YA 1

SWIPIMELO EHANSI KA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI NA VULAVISISI KU NGA RI KU ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI NA HILAHA SWI NGA KHOMIWAKA HA KONA

4. Ku endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi
5. Ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

NDZIMA YA 2

ENDLELO RO PFUMELELA KU ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI NA KU RHUMELA EMATIKWENI MAMBE SWITIRHISIWA SWA XINTU

Xiphemu xa 1: Vanyiki va vulawuri

6. Ntirho na xiyenge xa vanyiki va vulawuri
7. Matimba na Mintirho yo nyika vulawuri
8. Swipimelo leswi vanyiki va vulawuri va nga swi landzelelaka ku va va humesa mimpfumelelo

Xiphemu xa 2: Ku endla swikombelo swa mimpfumelelo

9. Vaendli va swikombelo
10. Endlelo ra xikombelo

Xiphemu xa 3: Ku humesa mimpfumelelo na vundzeni bya mimpfumelelo

11. Mimpfumelelo yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi
12. Ku rhumela ematikweni mambe leswi nga hlanganisiwa na mimpfumelelo yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi
13. Mpfumelelo wo rhumela ematikweni mambewa ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

Xiphemu xa 4: Swirilo/ku hundzisela emahlweni

14. Swiboho leswi ku nga endliwaka xivilelo ehenhla ka swona.
15. Endlelo ra xivilelo.

NDZIMA YA 3

MINTWANANO YO HUNDZISELA NHUNDZU- MINTWANANO YO AVELANA MIMBUYELO NA MAFAMBISELO YA NKWAMA WO ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

Xiphemu xa 1: Mintwanano

16. Mintwanano yo hundzisela nhundzu
17. Mintwanano yo avelana mimbuyelo

18. Mintirho ya mukhomi wa mpfumelelo

Xiphemu xa 2: Mafambiselo ya Nkwama wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

19. Mafambiselo ya Nkwama wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

NDZIMA YA 4

KU ANGARHELA

20. Milandzu

21. Mindziho

22. Swihlawulekisi swa Macincelo

23. Nhlokomhaka yo koma na Masungulo

NHLAMUSELO NA XIKONGOMELO XA SWINAWANA

Tinhlamuselo

1. Eka swinawana leswi, rito kumbe nhlamuselo laha nhlamuselo yi nga nyikiwa eka Nawu ri na nhlamuselo leyi nga nyikiwa, na swona handle ka loko xiyimo xi kombisa-..

“**nawu**” wu vula Mafambiselo ya Mbango wa Rixaka: Nawu wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wa 2004 (Nawu wa 10 wa 2004).

“**muxaka wun’wana wa ndzavisiso**” swi vula ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi na -

(a) Wu katsa nhlengeleto wo landzelelana, ku hlaya kumbe vulavisisi bya switirhisiwa swa xintu, leswi nga fambisiwa ehansi ka vuseketeri bya vandla kumbe nhlangoano wa ndzavisiso wa “bona fide”ku endla vutivi bya sayense; kambe

(b) A yi katsi mimbalo ya timhaka na mindzavisiso;

“**muendli wa xikombelo**” swi vula munhu loyi a nga yisa, xikombelo xa mpfumelelo;

“**ntwanano wo avelana mimbuyelo**” swi vula ntwanano lowu nga hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 8, lowu nga hetisiwa exikarhi ka muendli wa xikombelo xa mpfumelelo na loyi a khumbhekaka, lowu nyikaka avelano hi loyi a khumbhekaka eka swipfuno swin’wana na swin’wana swa vutomi leswi nga va ku swi tumbuluka eka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka leswi xikombelo xi vulaka swona;

“**mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi**” swi vula mpfumelelo, lowu nga humesiwa ku ya hi xiyenge xa Nawu wa 88, ku nghenelela eka xiyenge xa vutumbuluxi na/kumbe xiyenge xa swa bindzu xa phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

“**Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi vula nkwama lowu nga tumbuluxiwa hi Nawu wa xiyenge xa 85(1)**;

“**swa vubindzu**” swi katsa migingiriko leyi landzelaka mayelana na switirhisiwa swa swa xintu-

(a) Ku tatiwa ka xikombelo xi’wana na xi’wana lexi nga helela xa vun’winyi bya nhundzu, hambiloko ku ri eAfrika Dzonga kumbe kun’wana;

- (b) Ku kuma kumbe ku hundzisela timfanelo tin'wana na tin'wana ta vun'winyi bya nhundzu kumbe timfanelo tin'wana;
- (c) Ku sungula ku tirhisa maendlelo yo hambana hambana ya titlilini na ku tlakusa swikumiwa, ku katsa na ku fambisa ndzavisiso wa timakete na ku lava mpfumelelo eku xavisweni ka swikumiwa leswi kumiwaka; kumbe
- (d) Ku andzisa switirhisiwa swa xintu hikwalaho ka vurimi, vuandzisi, hi leswi swi fanaka kumbe tindlela tin'wana ku tlakusa na ku humesa swikumiwa, swo fana na swidzidziharisi, tienzayimi, nantswo wa swakudya, ku nuhela, tikhosimetiki, swin'wokisi, nhlanganiso wa mafurha, mihlovo na ku susa hi matimba;

“Xiyenge xo bindzula xa phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wi vula” ndzavisiso wun'wana na wun'wana lowu nga kona, kumbe ku tumbuluxa, kumbe ku endla xikombelo xa, switirhisiwa swa xintu laha ntumbuluko na mpimo wa vuswikoti bya vutirhisi eka swa mabindzu na mintirho mayelana na phrojeke swi tumbuluxiwaka hi ndlela leyi nga ringanela ku sungula maendlelo ya mabindzu;

“Mahungu ya xihundla” swi vula mahungu lawa, loko ya vuriwa, ya nga va na nghozi eka swilaveko swa bindzu kumbe swa timali eka tlhelo ro karhi ku fika eka ntwanano wo avelana mimbuyelo, na –

- (a) swi katsa –
 - (i) Mahungu ya ndzavisiso lama tirhisiwaka ku katsa vuxokoxoko bya mintlawa leyi faneleke ku hlengeletwa na tindhawa laha mintlawa leyi nga kombisiwa yi faneleke ku hlengeletwa kona;
 - (ii) Bindzu ra swa timali, mahungu ya sayense kumbe ya swa xithekiniki lama katsaka swihundla swa bindzu;
 - (iii) Vutivi bya xintu loko ku vuriwa/ku boxiwa ka vutivi byebyo swi nga va na nghozi eka vaakatiko va xintu lava nga fanela; kambe
- (a) A swi katsi mahungu –
 - (i) Lawa ya nga boxiwa hikwalaho ka vuhangalasi eka jenali ya sayense;
 - (ii) Loko matlhelo hinkwawo ya nyika mpfumelelo wa ku ya vuriwa;

“xiyenge xa vutumbuluxi xa phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi” swi vula ndzavisiso lowu yaka emahlweni kumbe ku hluvukisa kumbe ku tirhisiwa ka switirhisiwa swa xintu laha ntumbuluko na mpimo wa vuswikoti bya vutirhisi bya mabindzu kumbe mintirho mayelana na phrojeke swi nga ri ku erivaleni hi ndlela leyi nga ringanela kumbe ku tiviwa ku sungula maendlelo ya swa mabindzu;

“

Mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe wa ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi” swi vula pfumelelo, lowu nga humesiwa ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 88, wa ku rhumela eka matiko mambe switirhisiwa swin’wana na swin’wana swa xintu ku suka eka Riphabliki hi xikongomelo xa ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

“vaakatiko va xintu” swi vula vaakatiko van’wana na van’wana va vanhu lava hanyaka kumbe lava nga na timfanelo kumbe ku tsakela eka tindhawu to hambana ta misava eka Riphabliki ra Afrika Dzonga na xivumbeko xa vurhangeri na-

- (a) Lava vutirhisi bya vona bya switirhisiwa swa xintu laha xikombelo xa mpfumelelo xi yelanaka, va sungurile kumbe va ta hoxa xandla eka kumbe ku endla xiphemu lexi nga kunguhatiwa xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi; kumbe
- (b) Lava vutivi bya vona bya kumbe vutumbuluxi bya vona hi switirhisiwa swa xintu lava swikombelo swa mpfumelelo swi yelanaka va fanele va tirhisiwa eka kungu ro endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

“Matirhiselo ya xintu kumbe vutivi” swi katsa vutivi bya leswi kumiwaka hi, kumbe ku tirhisiwa ka xintu ka switirhisiwa swa xintu, loko vutivi byebyo, vutumbuluxi kumbe ku tirhisiwa swi sunguriwile kumbe swi ngenisa xandla eka kumbe ku endla xiphemu xa kungu ro endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe phrojeke ya ndzavisiso eka laha xikombelo xa mpfumelelo xi vulaka swona;

“ku rhumela eka matiko mambe na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi” swi vula mpfumelelo, lowu nga humesiwa ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 88 wo rhumela eka matiko mambe switirhisiwa swa xintu hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

“ntwanano wo hundzisela nhundzu” ntwanano lowu nga hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 7 exikarhi ka muendli wa xikombelo xa mpfumelelo na munhu, ku katsa na xiyenge xin’wana na xin’wana xa mfumo kumbe vaakatiko, lava nyikaka kumbe lava nga eku nyikeneni ka mfikelelo wa switirhisiwa swa xintu eka laha swikombelo swi yelanaka;

“NEMA” swi vula Nawu wa Mafambiselo ya Mbango wa Rixaka, 1988 (Nawu wa 107 wa 1988)

“mpfumelelo” swi vula mpfumelelo lowu nga humesiwa ku ya hi xiyenge xa 7, ku nga mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi; ku rhumela eka matiko mambe leswi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe

wa ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

“matirhiselo ya xintu kumbe vutivi” swi vula matirhiselo ya ntolovelo kumbe vutivi bya switirhisiwa swa xintu hi vaakatiko va xintu, hi ku landza milawu leyi nga tsariwa na leyi nga tsariwangiki, matirhiselo, mintolovelo kumbe mintolovetiso leyi nga xiyaxiyiwa hi xintu, leyi nga amukeriwa na ku voniwa hi vona, na swona yi katsa leswi kumiwaka hi switirhisiwa swa xintu leswi nga fanela hi vaakatiko valavo.

Xikongomelo xa swinawana

2. Xikongomelo xa swinawana leswi i ku -

- (a) I ku yisa emahlweni swi lawula endlelo ra mpfumelelo leri nga vekiwa eka xiyenge xa 7 xa Nawu tanihi loko endlelo ri tirha eka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leswi katsaka switirhisiwa swin’wana na swin’wana swa xintu kumbe ku rhumela eka matiko mambe switirhisiwa swin’wana na swin’wana swa xintu ku suka eka Riphabliki hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe muxaka wun’wana na wun’wana wa ndzavisiso na;
- (b) veka ehandle leswi nga endzeni, swilaveko na milawu yo avelana mimbuyelo na mintwanano yo hundzisela nhundzu.

3. Matirhiselo ya Swinawana

(1) Swinawana leswi swi fuma –

- (a) Xiyenge xa vutumbuluxi na/kumbe xiyenge xo bindzula xa phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;
- (b) ku rhumela eka matiko mambe switirhisiwa swin’wana na swin’wana swa xintu ku suka eka Riphabliki hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi; na
- (c) ku rhumela eka matiko mambe switirhisiwa swin’wana na swin’wana swa xintu ku suka eka Riphabliki eka muxaka wun’wana na wun’wana wa ndzavisiso.

NDZIMA YA 1

**SWIPIMELO EHANSI KA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI
XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI NA NDZAVISISO KU NGA RI
NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA
MIRHI SWI NGA KHOMISIWAKA XISWONA**

Ku endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

4. (1) Xiyimo xo tumbuluxa na/kumbe xiyenge xo bindzula xa phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi nga endliwa ntsena loko ku ri na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi lowu nga humesiwa hi Holobye.

(2) Loko muendli wa xikombelo xa mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi a ri na xikongomelo xo rhumela switirhisiwa swa xintu eka matiko mambe laha xikombelo xi vulaka swona, muendli wa xikombelo u fanele a endla xikombelo eka Holobye ku rhumela eka matiko mambe leswi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi.

(3) Holobye u ta humesa ntsena mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe ku rhumela eka matiko mambe leswi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi endzhaku ka ku landzelela swilaveko swa Swinawana swa 8(1) na 9(1).

Ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

5. (1) Switirhisiwa swa xintu swi nga rhumeriwa eka matiko mambe hi xikongomelo xa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi na mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe lowu nga humesiwa hi vanyiki va vulawuri lava nga kombisiwa eka Xinawana xa 6.

(2) Mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe wa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu nga humesiwa tanihi xiphemu xa mpfumelelo lowu nga hlanganisiwa wo rhumela eka matiko mambe ntsena loko vanyiki va vulawuri va landzelela Nawu wa xiyenge xa 92.

(3) Ku nga si humesiwa mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe wa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, vanyiki va vulawuri va fanele va landzelela Swinawana swa 9 (1) na 13 (1).

NDZIMA YA 2

ENDLELO RA MFUMELELO WO ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI NA KU RHUMELA EKA MATIKO MAMBE SWITIRHISIWA SWA XINTU

Xiphemu xa 1: Vanyiki va vulawuri

Mintirho yo nyika vulawuri

6. (1) Holobye hi yena munyiki wa vulawuri bya-
- (a) Mipfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi; na
 - (b) Mimpfumelelo yo rhumela eka matiko mambe leyi nga hlanganisiwa na yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi loko switirhisiwa swa xintu swi rhumeriwa eka matiko mambe hi swikongomelo swo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hikwalaho ka ku lava ku endla mirhi.

(2) MEC hi yena a tirhaka tanihi munyiki wa vulawuri wa mimpfumelelo yo rhumela ematikweni mambe loko switirhisiwa swa xintu swi rhumeriwa eka matiko mambe hikwalaho ka ku endla ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi na swona switirhisiwa swa xintu leswi lavaka ku rhumeriwa eka matiko mambe swi hlengeletiwile, swi vekiwa ndhawu yin'we kumbe ku hlayisiwa eka xifundzha xexo.

(3) Vurhumiwa bya matimba na mintirho hi munyiki wa vulawuri byi nga endliwa ntsena ku ya hi Milawu ya swiyenge swa 42 na 42A ya NEMA.

Matimba na Mintirho yo nyika vulawuri

7. (1) Munyiki wa vulawuri u fanele a tirha swikombelo hinkwaswo hi nkarhi lowu nga fanela.

(2) A nga si humesa mpfumelelo ku ya hi Swinawana leswi, munyiki wa vulawuri u fanele a tienerisa leswaku-

- (a) ntshikelelo wa migingiriko leyi nga fanela eka switirhisiwa swa xintu wu ta va wu ri wuntsongo wu tlhela wu nga tivikani kumbe wu minimayiziwa na ku lulamisiwa; na
- (b) migingiriko leyi nga fanela yi nge hunguti nhlayo ya xitirhisiwa xa xintu ku fikelela eka xiyenge xa le hansi laha ntikelo wa xona wu nga kumekaka wu ri eka xiyenge xa nghozi.

(5) Eka ku kuma xikombelo xa mpfumelelo munyiki wa vulawuri –

- (a) u fanele a tekela enhlokweni xikombelo;
- (b) u ta lava muendli wa xikombelo kumbe vahoxi va xandla vahi na vahi ku nyika mahungu yo engetela;

(c). u ta lava muendli wa xikombelo ku teka mpimanyiso wa nghozi ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 89 kumbe ku ya hi swinawana swin'wana leswi nga tlakusiwa ku ya hi Nawu.

(3) Endzhaku ka loko a fikelerile xiboho hi xikombelo xa mpfumelelo munyiki wa vulawuri u fanele a –

(a) tivisa muendli wa xikombelo hi ta xiboho hi ku tsala ku nga si hela 15 wa masiku ya ntirho endzhaku ka ku endla xiboho;

(b) loko xikombelo xi pfumeleriwile, u ta humesa mpfumelelo, lunghisa mpfumelelo, kumbe pfuxeta mpfumelelo, tanihi loko swi ri xi sweswo, ku nga si hela masiku ya 15 endhzaku ka ku teka xiboho;

(c) loko xikombelo xi nga amukeriwanga-i

(i) tivisa muendli wa xikombelo hi xiboho hi ku tsala kunene ku nga si hundza 15 wa masiku ya ntirho endzhaku ka ku endla xiboho;

(ii) nyika swivangelo swa ku ka xikombelo xi nga amukeriwi; na

(iii) tivisa muendli wa xikombelo hi ta mfanelo ya yena yo hundzela emahlweni ehenhla ka xiboho ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 94 na Xinawana xa 16.

(4) Munyiki wa vulawuri u fanele a kambisisa hinkwavo lava nga na mimpfumelelo ku tiyisisa ku landzelela swipimelo swa mpfumelelo.

Swipimela swa leswaku hi wihi munyiki wa vulawuri a nga humesaka mimpfumelelo

8. (1) Holobye a nga humesa ntsena mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe ku rhumela ematikwemi mambe leswi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, loko Holobye a eneriseka leswaku-

(a) vanghenisi va xandla lava nga fanela va kombisiwile ku ya hi milawu leyi nga vekiwa eka xiyenge xa 82 xa Nawu;;

(b) ku na ku boxiwa ka mahungu lama nga fanela eka vanghenisi va xandla hinkwavo lava nga kombisiwa;

(c) muendli wa xikombelo u kumile mpfumelelo wa munhu wun'wana na wun'wana, ku katsa na xiyenge xin'wana na xin'wana xa mfumo kumbe vaakatiko lava nyikaka kumbe lava nga eku nyikeni ka mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu eka laha xikombelo xi yelanaka, na mintwanano yo hundzisela nhundzu na mintwanano yo avelana mimbuyelo swi ngheneriwile na vanghenisi va xandla valavo;

- (d) muendli wa xikombelo u kumile mpfumelelo wa vaaki va xintu lava khumbhekaka, na mintwanano yo avelana mimbuyelo yi ngheneriwile na vaaki valavo.

(2) Ku endlela leswaku a tienerisa leswaku swilaveko swa Nawu na Swinawana leswi swi fikeleriwile, Holobye u ta lava muendli wa xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi ku-

- (a) kombisa leswaku ku tekiwile magoza wahi ku kombisa/tiva lava khumbhekaka;
- (b) teka magoza yo yisa emahlweni ku kombisa/tiva lava khumbhekaka;
- (c) nyika vumbhoni bya leswaku mahungu lama nga fanela lama yelanaka na ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi ma boxiwile eka vanghenisi va xandla lava nga kombisiwa/tiviwa;
- (d) nyika vumbhoni bya leswaku mpfumelelo wa vanghenisi va xandla lava nga kombisiwa wu kumiwile.

Xiphemu xa 2: xikombelo xa mpfumelelo

Muendli wa xikombelo

9. (1) Mpfumelelo ku ya hi Nawu wu nga humesiwa ntsena eka-
- (a) munhu wa nawu loyi a nga tsarisiwa ku ya hi nawu wa Afrika Dzonga;
- (b) munhu wa ntumbuluko, loyi a nga muaka tiko wa Afrika Dzonga kumbe mutshami wa nkarhi hinkwawo wa Afrika Dzonga;
- (c) munhu wa nawu loyi a nga tsarisiwangiku ku ya hi nawu wa Afrika Dzonga kumbe munhu wa ntumbuluko loyi a nga riku muaka tiko wa Afrika Dzonga kumbe mutshami wa nkarhi hinkwawo wa Afrika Dzonga, loko munhu yoloye wa nawu kumbe wa rixaka ra le handle a endla xikombelo xa yena xi hlangana na xa munhu wa nawu kumbe wa ntumbuluko lava va nga kombisiwa eka ndzimana ya (a) kumbe (b) laha henhla.
- (2) Muendli wa xikombelo xa mpfumelelo u fanele a-
- (a) a boxa, loko, hi ku xixima switirhisiwa swa xintu eka leswi xikombelo xi yelanaka na swona-
- (i) xikombelo xin'wana na xin'wana xa mpfumelelo ku ya hi Nawu kumbe ku ya hi nawu wun'wana na wun'wana lowu nga yisiwa eka vativi van'wana na van'wana ku nga va nkarhi lowu nga hundza kumbe xikan'we/nkarhi wun'we na xikombelo xa sweswi; na

- (ii) Hambiloko xikombelo xexo xi nga amukeriwanga kumbe xi nyikiwile kumbe xi nga si huma/xa ha yimeriwile;
- (b) Loko ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu rhangeriwa hi ndzavisiso ku nga ri hi ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi mayelana na switirhisiwa swa xintu eka leswi xikombelo xi vulaka swona boxa ntumbuluko wa ndzavisiso na migingiriko leyi

(c) humelelaka eka xikombelo xa mpfumelelo wa “bioprospecting”.

Maendlelo ya xikombelo

10.(1) Xikombelo xa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi xi fanele xi yisiwa eka Holobye na swona xi fanele xi

- (a) xi fanele xi va hi xivumbeko xa xiphemu xa 1 xa tsalwa ro engetela ra 2 eka Swinawana leswi;
- (b) xi fanele xi va na mahungu lama nga ringanela ku endlela leswaku Holobye a ta kota ku endla mimpimanyiso leyi nga fanela.

(2) Xikombelo xo rhumela eka matiko mambe lexi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi fanele swi yisiwa eka Holobye na swona swi fanele swi-

- (a) va hi xivumbeko xa xiphemu xa 1 na 2 swa tsalwa ro engetela ra 2 eka Swinawana leswi;
- (b) swi va na mahungu lama nga ringanela ku endlela leswaku Holobye a ta kota ku endla mimpimanyiso leyi nga fanela.

(3) Loko mintwanano yo hundzisela nhundzu kumbe mintwanano yo avelana mimbuyelo yi laveka hi Nawu, muendli wa xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe lowu nga hlanganisiwa na mpfumelelo wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi fanele swi namarhetiwa eka xikombelo xa mpfumelelo walowo-

- (a) mintwanano yo hundzisela nhundzu kumbe mintwanano yo avelana mimbuyelo leyi nga sayiniwa loko mintwanano yaleyo yi hetisiwile; kumbe
- (b) loko swi nga se koteka ku hetisa mintwanano yaleyo, xikombelo xa Holobye leswaku a nghenelela hi swikongomelo swo endla mpopelo wa mintwanano yaleyo, hi ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 82(4) (b).

(4) Xikombelo xa mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe hi xikongomelo xa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi xi fanele xi yisiwa eka MEC loyi a nga kombisiwa eka xinawana xa 6 (2) na swona xi fanele-

- (a) va hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 3 eka Swinawana leswi;
- (b) xi va na mahungu lama nga ringanela ku endlela leswaku MEC a kota endla mimpimanyiso leyi nga fanela.

Xiyenge xa 3: Ku humesa mimpfumelelo na vundzeni bya mimpfumelelo

Mimpfumelelo ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

11. (1) Mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu nga humesiwa ntsena loko -

- (a) Holobye a nyikile mpfumelelo wa mintwanano yin'wana na yin'wana yo hundzisela nhundzu kumbe mintwanano yo avelana mimbuyelo leyi yi laviwaka hi Nawu na swona yi yisiwile eka Holobye;na
- (b) mali leyi nga ha tlherisiweku leyi nga kombisiwa eka tsalwa ro engetela ra 1 yi hakeriwile.

(2) Mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu fanele wu -

- (a) va hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 4 eka Swinawana leswi;
- (b) kombisa nkarhi lowu mpfumelelo wu tirhaka ha wona/wu nga eku tirheni;
- (c) kombisa switirhisiwa swa xintu leswi nghenelelaka;
- (d) kombisa ntalo wa switirhisiwa swa xintu leswi nghenelelaka;
- (e) kombisa ndhawu ya switirhisiwa swa xintu;
- (f) humesiwa ku ya hi swipimelo leswi nga kumisisiwa hi Holobye, leswi swipimelo swi fanele swi katsa leswaku-
 - (i) mali hinkwayo leyi nga sala eka vanghenisi va xandla ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo yi fanele yi hakeriwa eka nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi tanihi leswi swi laviwaka hi Nawu wa xiyenge xa 85(1);
 - (ii) mukhomi wa mpfumelelo u fanele a, hi lembe na lembe a yisa xiyenge xa xiviko eka Holobye hi xivumbeko lexi xi laviwaka hi Holobye;
 - (iii) mukhomi wa mpfumelelo u ta va na vutihlamuleri hi nawu eka minxavo yo hunguta kumbe ku lulamisa mintshikelelo ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka mbango, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 28 wa NEMA; na

- (iv) switirhisiwa swa xintu leswi swi nga na mpfumelelo swi nge xavisiwi, nyikeriwi kumbe ku hundziseriwa eka ntlawa wa vunharhu ku ri hava mpfumelelo wo tsariwa hi Holobye .

Ku rhumela eka matiko mambe leswi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

12. (1) Ku rhumela eka matiko mambe na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi nga humesiwa ntsena loko Holobye a eneriseka leswaku ku rhumeriwa ematikweni mambe ka switirhisiwa swa xintu hi ku lava ku endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi ta va hi xikongomelo lexi nga ta tsakisa vanhu, ku katsa-

- (a) ku hlayisiwa ka vutomi bya swimilana na swiharhi swo hambana e Afrika Dzonga;
- (b) ku hluvukisa ikhonomi e Afrika Dzonga; kumbe
- (c) ku antswisa vutivi bya sayense na vatrhi va xithekiniki eka vanhu va Afrika Dzonga na mavandla.

(2) ku rhumela eka matiko mambe leswi nga hlanganisiwa na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi swi fanele swi-

- (a) va hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 5 eka Swinawana leswi;
- (b) kombisa nkarhi lowu mpfumelelo wu nga eku tirheni;
- (c) kombisa switirhisiwa swa xintu leswi nghenelelaka;
- (d) kombisa ntalo wa switirhisiwa swa xintu leswi nghenelelakaolved;
- (e) kombisa ndhawu ya switirhisiwa swa xintu;
- (f) swi humesiwa ku ya hi swipimelo leswi swi laviwaka hi Holobye , leswi swipimelo swi katsaka leswaku-
 - (i) mali hinkwayo leyi nga sala eka vanghenisi va xandla ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo yi fanele yi hakeriwa eka nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, tanihilaha swi laviwaka hi Nawu wa xiyenge xa 85(1);
 - (ii) mukhomi wa mpfumelelo u fanele a , hi lembe na lembe, a yisa xiviko xa xiyimo eka Holobye hi xivumbeko lexi laviwaka hi Holobye;
 - (iii) mukhomi wa mpfumelelo u ta va na vutihlamuleri eka minxavo yo hunguta kumbe ku lulamisa ntshikelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka mbango, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 28 wa NEMA; na

- (iv) switirhisiwa swa xintu laha mpfumelelo wu yelanaka swi nge xavisiwi, nyikeriwi kumbe ku hundziseriwa eka ntlawa wa vunharhu ku ri hava mpfumelelo lowu nga tsariwa wa Holobye.

Mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe wa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

13. (1) Mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe wa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu nga humesiwa ntsena loko munyiki wa vulawuri loyi a nga kombisiwa eka Xinawana xa 6 a eneriseka leswaku nxaviso eka matiko ya le handle wa switirhisiwa swa xintu leswi nga fanela ku ta va swa xikongomelo lexi xi tsakisaka vanhu, na ku katsa-

- a. ku hlayisa vutomi byo hambana bya ahmban swimilana na swiharhi e Afrika Dzonga ;
- b. ku hluvukisa ikhonomi e Afrika Dzonga kumbe
- c. ku antswisa vutivi bya sayense na vatirhi va xithekiniki eka vanhu va Afrika Dzonga na mavandla.

(2) Mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe wo xavisa/rhumela switirhisiwa swa xintu hi xikongomelo xa ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi —

- (a) wu fanele wu va hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 6 eka sSinawana leswi;
- (b) wu fanele wu kombisa nkarhi lowu wu nga eku tirheni;
- (c) wu fanele wu kombisa switirhisiwa swa xintu leswi nghenelelaka;
- (d) wu fanele wu kombisa ntalo wa switirhisiwa swa xintu leswi nghenelelaka;
- (e) wu fanele wu kombisa ndhawu ya switirhisiwa swa xintu; na
- (f) wu fanele wu humesiwa ku ya hi swipimelo leswi landzelaka--
 - (i) switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu nyikeriwaka swona, swi nga tirhisiwa ntsena eka xikongomelo xa leswi nga ri ku swa mabindzu tanihi leswi swi nga kombisiwa eka mpfumelelo;
 - (ii) switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu nyikeriwaka swona swi nge tirhisiwi hi xikongomelo xa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hikwalaho ka ku lava ku endla mirhi;
 - (iii) mukhomi wa mpfumelelo u ta va na vutihlamuleri eka minxavo yo hunguta kumbe ku lulamisa ntshikelelo wa nxaviso wa matiko ya le handle eka mbango, ku ya hi nawu wa xiyenge xa 28 wa NEMA;

- (iv) switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu nyikeriwaka swona, swi nge xavisiwi, nyikeriwi kumbe ku hundziseriwa eka ntlawa wa vunharhu ku ri hava mpfumelelo wo tsariwa wa vanyiki va vulawuri, laha mpfumelelo wu nga ta ka wu nga nyikiwi loko ntlawa wa vunharhu wu ri na xikongomelo xo tirhisa switirhisiwa hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hikwalaho ka ku lava ku endla mirhi na
- (v) mukhomi wa mpfumelelo u fanele a, lembe na lembe, kumbe hi minkarhi leyi pimiweke tani hilaha vanyiki va vulawuri va swi lavisaka swona, a yisa xiyenge xa xiviko eka munyiki wa vulawuri xi ri hi xivumbeko lexi laviwaka hi munyiki wa vulawuri .

Xiphemu xa 4 : Swivilelo

Swiboho leswi swi tekiwaka ku ya hi xivilelo

14. (1) Muendli wa xikombelo a nga xivilelo, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 94, xiboho xin'wana na xin'wana eka-

- (a) ku ka mpfumelelo wu nga amukeriwi;
- (b) bohelela swipimelo swa mpfumelelo leswi swi nga swo engetela eka swipimelo swa nawu leswi lavekaka ku boheleriwa ku ya hi swinawana leswi;
- (c) khansela mpfumelelo.

Tindlela to endla xivilelo

15. (1) Xivilelo yi fanele yi yisiwa emahlweni na Holobye ku nga si hela masiku ya 30 eka muendli wa xikombelo ku va a kuma xitiviso xa xiboho ku va xi hundziseriwa emahlweni..

(2) Vanghenisi va xandla lava nga na ku tsakela eka xivilelo va fanele va nyikiwa khopi ya xivilelo va tlhela va tivisiwa leswaku va na 15 wa masiku ku suka eka siku ro tivisiwa ku yisa emahlweni swikombelo swa vona mayelana na xivilelo na Holobye.

(3) Xivilelo yi fanele yi –

(a) veka swivangelo swa leswaku hikwalaho ka yini xiboho xi hundziseriwa emahlweni;

(b) kombisa vanghenisi va xandla van'wana na van'wana lava nga na ku tsakela eka ku aphila na ku nyika nkombiso wa leswaku khopi ya xivilelo yi nyikiwile eka vanghenisi va xandla hinkwavo; na

(c) yi famba na mali leyi nga ha tlherisiweki leyi nga vekiwa eka tsalwa ro engetela ra 1

.XIYENGE XA 3

MINTWANANO YO HUNDZISELA NHUNDZU, MINTWANANO YO AVELANA MIMBUYELO NA MAFAMBISELO YA NKWAMA WA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

Xiphemu 1: Mintwanano

Mintwanano yo hundzisela nhundzu

16. (1) Mathlelo mambirhi eka ntwanano wo hundzisela nhundzu i muendli wa xikombelo na munghenisi wa xandla tanihi leswi swi nga hlamuseriwa eka ndzimana ya 82(1)(a) na(b)ya Nawu lowu nyikaka kumbe lowu nga eku nyikeni ka mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu ku ya hi leswi xikombelo xi lavaka swona.

(2) Holobye u fanele a nyika mpfumelelo eka mintwanano hinkwayo yo hundzisela nhundzu kumbe vuhundzuluxi byin'wana na byin'wana bya mintwanano yaleyo, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 84(2).

(3) ntwanano wo hundzisela nhundzuwu fanele wu va hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 7 na swona wu fanele wu va na mahungu lama nga kombisiwa eka xiyenge xa 84(1) (b) xa Nawu.

Mintwanano yo avelana mimbuyelo

17. (1) Matlhelo mambirhi eka mintwanano yo avelana mimbuyelo imuendli wa xikombelo na vanghenisi va xandla lava nga kombisiwa eka xiyenge xa 82(1)(a) na (b) xa Nawu.

(2) Ntwanano wo avelana mimbuyelo wu fanele wu va hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 8 na swona wu fanele wu landzelela milawu ya swiyenge leswi ntsongo swa 83(1) na (2) .;

(3) Ku nga se nyikiwa mpfumelelo wa ntwanano wo avelana mimbuyelo, kumbe ku hundzuluxiwa eka ntwanano walowo, Holobye-

- (a) u fanele a eneriseka leswaku ntwanano wu kahle wu thlela wu ringana eka matlhelo hinkwawo;
- (b) u ta tihlanganisa na munhu wun'wana na wun'wana loyi a nga na vuswikoti byo ringanela ku nyika switsundzuxo swa xithekiniki eka ntwanano; na
- (c) a nga rhamba mavonelo ya vanhu eka ntwanano ntsena loko ku ri hava mahungu ya xihundla lama humesiwaka eka vanhu.

(4) Holobye a nga ala ku nyika mpfumelelo wa ntwanano wo avelana mimbuyelo ntsena loko ntwanano walowo wu nyika swin'wana swa leswi landzelaka-

- (a) antswisa vutivi bya sayense na vatirhi va xithekiniki va vanhu, swiyenge swa mfumo, kumbe vaaki va xintu ku hlayisa, tirhisa na ku hluvukisa switirhisiwa swa xintu; kumbe
- (b) migingiriko yin'wana na yin'wana leyi tlakusaka ku hlayisiwa, ku tirhisiwa kahle na ku hluvukisiwa ka switirhisiwa swa xintu leswi nga fanela.

(5) Vakhomi va mpfumelelo va fanele va yisa emahlweni khopi ya mintwanano yo avelana mimbuyelo na Mulawuri –ku Angarhela, ku nga si hela n'hweti yin'we ya ntwanano ku va wu hetisiwa kumbe ku nga si hela n'hweti yin'we ya vuhundzuluxi byinw'ana na byin'wana eka ntwanano walowo leswaku wu hetisiwa.

Mintirho ya mukhomi wa Mpfumelelo

18. (1) Mukhomi wa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi kumbe mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi u fanele -

- (a) tivisa Mulawuri-Jenerali loko mali leyi nga sala eka vanghenisi va xandla tanihi leswi swi nga kombisiwa eka ntwanano wo avelana mimbuyelo yi ta

hundziseriwa kumbe ku hakeriwa eka nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

- (b) tivisa vanghenisi va xandla lava nga na mfanelo eka swipfuno swa timali ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo leswaku mali yi hundziseriwile kumbe ku hakeriwa eka nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi.

Xiphemu xa 2: Mafambiselo ya Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

Mafambiselo ya Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

19. (1) Ku ya hi xiyenge xa 85(1) xa Nawu, mali hinkwayo leyi nga tumbuluka eka mintwanano yo avelana mimbuyelo na ku sala eka vanghenisi va xandla yi fanele yi hakeriwa eka Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi.

(2) Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu ta fambisiwa ku ya hi Swinawana swa Timali leswi nga humesiwa ku ya hi Nawu wa Vufambisi bya Timali ta Vanhu, 1999 (Nawu wa 1 wa 1999).

(3) Hi xikongomelo xo landzelela Swinawana swa Timali-

- (a) ntwanano wun'wana na wun'wana wo avelana mimbuyelo wu fanele wu tekiwa tanihi xitirho xo tshembheka lexi nyikaka vuxokoxoko lebyi nga kongoma bya leswaku mali leyi nga kumiwa hi Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi yi nga tirhisiwa;
- (b) Mulawuri-Jenerali u na vutihlamulerii byo hlayisa kahle na ku tirhisiwa ka mali hi ndlela leyinene leyi nga kumiwa hi Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, hi ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo lowu nga fanela;
- (c) Mulawuri-Jenerali u ta koxa mali leyi nga ringanela ku endla vulawuri bya mali leyi nga kumiwa ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo;

(4) Mulawuri-Jenerali u fanele a-

- (a) tivisa vanyiki va vulawuri hinkwavo hi ta vuxokoxoko byo banka bya Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, lebyi vuxokoxoko byi fanele byi nyikiwa vakhomi va mimpfumelelo eka ku humesiwa ka mpfumelelo wun'wana na wun'wana;
- (b) tsundzuxa matlhelo hinkwavo hi ntwanano wo avelana mimbuyelo hi-
 - (i) mali yin'wana na yin'wana leyi nga kumiwa hi ntwanano walowo;
 - (ii) mali leyi nga sala eka munghenisi wa xandla wun'wana na wun'wana ku ya hi ntwanano; na

(c) ku hangalasa mali hinkwayo leyi nga kumiwa ku ya ntwanano wo avelana mimbuyelo lowu nga fanela.

(5) Timfanelo ta Mulawuri-Jenerali ku ya hi xinawana lexintsongo xa (4) ti nga humesiwa lembe na lembe ntsena loko nkarhi lowu nga hambana wu-

- (a) lerisiwile eka ntwanano wo avelana mimbuyelo lowu nga fanela kumbe
- (b) ntwananiwile exikarhi ka Mulawuri-Jenerali na matlhelo hinkwawo eka ntwanano wo avelana mimbuyelo.

(6) loko ku ri hi swivangelo swin'wana, ku ri na mali leyi nga sala eka Nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leyi nga salanguka eka matlhelo hinkwawo ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo, Mulawuri-Jenerali u fanele a tirhisa mali eka xikongomelo xin'we kumbe swo tala leswi landzelaka-

- (a) ku hlayisa switirhisiwa swa xintu;
- (b) ku seketela ndzavisiso wo yisa emahlweni eka switirhisiwa swa xintu na vutivi bya xintu;
- (c) ku aka /andzisa vatirhi exikarhi ka vaakatiko va xintu-
 - (i) tanihi timfanelo ta vona ku ya hi Nawu, na
 - (ii) ku endlela leswaku va kota ku endla kana eka mintwanano yo avelana mimbuyelo leyi nga kahle na ku tlhela yi ringana;
- (d) ku antswisa vutivi bya sayense na vatirhi va xithekiniki eka ku hlayisa, tirhisa na ku hlukisa switirhisiwa swa xintu; kumbe
- (e) migingiriko yin'wana na yin'wana leyi tlakusaka ku hlayisiwa, tirhisiwa kahle na ku hlukisiwa ka switirhisiwa swa xintu leswaku Afrika Dzonga ri pfuneka.

(7) Loko swi nga koteki, hikwalaho ka swivangelo swin'wana na swin'wana ku hakela tlhelo rin'wana na rin'wana mali layi nga sala eka vona ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo, Mulawuri-Jenerali u fanele a-

- (a) kumisisa ntiyiso loko ku ri na munhu wun'wana kumbe huvo laha mali yi nga hakeriwaka kona hi nawu;
- (b) loko ku ri hava munhu loyi a nga kombisiwaka kumbe huvo laha mali yi faneleke ku hakeriwa kona, tihlanganisi na matlhelo man'wana eka ntwanano lowu nga fanela leswaku mali yaleyo yi ta hangalasiwa na ku tlhela endzhaku ku hangalasiwa mali hi ndlela ya kahle na ku ringana exikarhi ka vanghenisi va xandla lava nga sala, loko ku ri na yin'wana;
- (c) loko ku ri hava vanghenisi va xandla van'wana, hangalasa mali ku ya hi swinawana leswintsongo xa (6).

NDZIMA YA 4

ANGARHELA

Milandzu

20. Munhu u voniwa nandzu wa ku va a dyohile loko munhu yoloye-

(a) loko a ri hava mpfumelelo -

(i) endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leswi katsaka switirhisiwa swa xintu;

(ii) rhumela eka matiko mambe ku suka eka Riphabliki switirhisiwa swa xintu swin'wana na swin'wana hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hikwalaho ka ku lava ku endla mirhi kumbe ndzavisiso wun'wana na wun'wana;

(b) tirha migingiriko leyi mpfumelelo wu nga humeseriwa swona handle ka swona ku ya hi swipimelo swin'wana na swin'wana leswi mpfumelelo wu nga nyikeriwa swona;

(c) pfumelela kumbe nyika mpfumelelo eka munhu wun'wana na wun'wana ku endla, kumbe ku tlula/tshika/humesa ku endla swin'wana leswi swi nga xidyoho ku ya hi swinawana leswi;

mindziho

21. (1) Munhu loyi a voniwaka nandzu wa ku va a dyohile ku ya hi xinawana xa 20 u na vutihlamuleri byo-

(a) ya ekhotsweni/ejele ku ringana nkarhi lowu nga hundziku ntlhanu wa malembe;

(b) ntsengo wa mali/mali yo karhi leyi nga fanela; kumb

(c) ku fayiniwa mali hinkwaswo na ku ya ejele.

(2) Ku fayiniwa mali ku ya hi xinawana lexintsongo xa (1) a swi fanelanga ku hundza mali leyi nga hlamuseriwa/nyikiwa ku ya hi Vuhundzuluxi bya Nawu wa Tifayini, wa 1991(Nawu wa 101 wa 1991)

Swihlawulekisi swa Macincelo

22. (1) Ku ya hi Swinawana leswintsongo swa (2) na (3) munhu wun'wana na wun'wana loyi a nga kona eka ku sunguriwa ka Swinawana leswi eka phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi a nga ya emahlweni na phrojeke yaleyo loko ku humesiwa ka mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi ka ha yimeriwile..

(2) Munhu loyi a nghenelelaka eka phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leyi yi nga sungula u fanele ku nga si hela ntsevu wa tin'hweti Swinawana leswi swi sungurile ku tirha, a tisa xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka Holobye ku ya hi Xiyenge xa 2 xa Swinawana leswi.

(3) loko phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leyi nga sungula yi katsa ku tsakela ka vanghenisi va xandla lava va lavekaka ku sirheleriwa hi xiyenge xa 82 xa Nawu, muendli wa xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi u fanele-

(a) kana na ku nghena eka mintwanano yo avelana mimbuyelo leyi nga fanela na vanghenisi va xandla lava tivekaka;

(b) namarheta eka xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi lowu nga yisiwa eka Holobye ku ya hi xinawana lexintsongo xa(2)-

(i) mintwanano yo avelana mimbuyelo leyi nga sayiniwa leyi ku nga ngheniwa eka yona na vanghenisi va xandla; kumbe

(ii) xilaveko lexi nga tsariwa xa ku nghenelela hi Holobye hi swikongomelo swo endla nkanela wa mintwanano yaleyo, ku ya hi swiyenge swa 82(4) (b) swa Nawu, loko swi nga koteki ku hetisisa mintwanano yo avelana mimbuyelo ku nga si hela ntsevu wa tin'hweti leswi nga kombisiwa eka xiyenge lexintsongo xa xinawana xa (2).

(4) Phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leyi yi nga sungula-

(a) yi fanele yi herisiwa loko-

(i) xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi xi ariwile; kumbe

(ii) ntwanano wo avelana mimbuyelo a wu hetisisiwanga handle ka ku nghenelela hi Holobye;

(b) yi nga ya emahlweni loko mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi wu nyikiwile/humesiwile, ku ya hi swipimelo leswi nga kona eka mpfumelelo.

Nhlokomhaka yo koma na ku sungula

23. Swinawana leswi swi vuriwa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, Swinawana swa Mfikelelo na ku Avelana mimbuyelo, 2008 na swona swi ta sungula ku tirha hi siku leri nga ta vekiwa hi Holobye hi ku tivisiwa eka Gazzete.

ANNEXURE 1

TIMALI LETI BOHIWEKE LETI NGA TLHERISERIWIKI

1. Tihakelo ta mpfumelelo

- 1.1. Mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (Xinawana xa 11) R5 000
- 1.2. Ku rhumela ematiko ya le handle na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (Xinawana xa 12) R5 200
- 1.3. Mpfumelelo wo rhumela eka matiko mambe hi xikongomelo xo endla ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (Xinawana xa 13) R 100

2. Ku aphila hi ku ya hi Xinawana xa 15

Tihakelo ta xivilelo R50

ANNEXURE RA 2

XIPHEMU XA 1: XIKOMBELO XA MPFUMELELO WA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

XIYENGE XA: XIKOMBELO XA MPFUMELELO WO RHUMELA EKA MATIKO MAMBE HI XIKONGOMELO XO ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

Tinotsi eka ku tata fomo:

1. Loko u endla xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi na swona a wu na xikongomelo xo xavisa switirhisiwa swa xintu leswi nga fanela eka matiko ya le handle, u laveka ku tata ntsena xiyenge xa 1 xa fomo leyi.
2. Loko uri eku endleni ka xikombelo xa nxaviso wa matiko ya le handle lowu nga hlanganisiwa na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi u fanele u tata xiyenge xa 1 na 2 swa fomo leyi.
3. Loko ndhawu yo ka yi nga ringanelanga yi nyikiwile eka fomo leyi, mahungu yo engetela ya nga katsiwa hi ndlela ya matsalwa yo engetela.

MUXAKA WA MPFUMELELO LOWU U NGA ENDLA XIKOMBELO XA WONA (Fungha bokisi leri nga fanela)

Mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi:

Nxaviso eka matiko ya le handle na mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi:

XIYENGE XA PHROJEKE YA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI (Fungha bokisi leri nga fanela)

Xiyimo xo tumbuluxa:

Xiyenge xo bindzula:

XIPHEMU XA 1: XIKOMBELO XA MPFUMELELO WA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

MUENDLI WA XIKOMBELO

Loko muendli wa xikombelo a ri munhu wa nawu tata swivulwana swa 1- 7 laha hanshi

1. Vito hi xitalo ra vandla kumbe huvo:

2. Xana huvo ya nawu yi rhijisariwe eAfrika Dzonga? Y/N
3. Loko ku ri ina, nyika nomboro ya ntsariso ya Afrika Dzonga ya huvo ya nawu :

4. Loko ku ri E-e , xana huvo ya nawu yi tsarisiwile etikweni rihi na swona nyika nomboro ya rherefense:

5. Nyika vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya huvo ya nawu (ku katsa na kherefu ya poso na ya vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

6. Vito ra munhu wo tihlanganisa na yena eka huvo ya nawu (namarheta khopi yo tiyisisiwa ya ID):

7. Xiyimo xa munhu wo tihlanganisa na yena:

Loko muendli wa xikombelo a ri munhu wa ntumbuluko tata swivulwana swa 8- 12 laha hanshi

8. Vito ra muendli wa xikombelo:

9. Nomboro ya vutiveko ya muendli wa xikombelo (tlhela u namarheta khopi yo tiyisisiwa ya ID):_____
10. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muendli wa xikombelo(ku katsa kherefu ya poso na ya vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

11. Xana muendli wa xikombelo u vile kona eka huvo ya nawu?
Y/N

12. Loko ku ri ina, nyika vito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya huvo ya nawu (katsa vito ra munhu wo tihlanganisa na yena, kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

Xiyenge lexi hinkwaxo xi tatiwa hi vaendli va swikombelo hinkwavo

13. Mavito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi, na kherefu ya imeyili) swa vatirhisani lavan'wani hinkwavo:

14. Nomboro ya vutiveko ya vatirhisani lavan'wani hinkwavo (tlhela u namarheta khopi yo tiyisisiwa ya ID):

15. Mavito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili) swa vanhu lava nga ta fambisa phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi:

16. Nomboro ya vutiveko ya vanhu lava nga ta fambisa phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (tlhela u namarheta tikhopi to tiyisisiwa ta ti-ID):

17. Xana ku na vaseketeri hi timali va le handle leswi nyikaka timali eka phrojeke leyi? Y/N

18. Loko ku ri ina, nyika mavito ya vona na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa vito ra munhu wo tihlanganisa na yena, kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

19. Xana ku na vaseketeri hi timali va laha Afrika Dzonga leswi nyikaka phrojeke leyi timali? Y/N

20. Loko ku ri ina, nyika mavito ya vona na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa vito ra munhu wo tihlanganisa na yena, kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

SWITIRHISIWA SWA XINTU

21. Andlala muxaka wa switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu lavekaka eka swona, eka swona ndyangu, muhlovo/rixaka kumbe mintlawu, xiphemu xa

xivumbeko xa miri lexi faneleke ku tekiwa kumbe ku kumiwa na ndhawu yo kongomisa kumbe ndhawu laha xitirhisiwa xin'wana na xin'wana xi faneleke ku tekiwa kumbe ku kumiwa..

Muxaka wa xivumbeko xa miri	Ndyangu, muhlovo/rix aka kumbe mintlawa(m avito ya xisayense na mavito ya ntolovelolo ko swi koteka)	Xiphemu xa xivumbeko xa miri lexi faneleke ku tekiwa	Ntalo	Xivandla/ndhawu hi xitalo xa switiviwa (Nhlayo ya GIS loko swi koteka)
<i>Xikombiso:</i> Ximilana	Mhangana	Matluka	6 kg

NDZAVISISO LOWU NGA HUNDZA NA SWIKOMBELO SWA MPFUMELELO

22.Hi ku xixima switirhisiwa swa xintu leswi nga andlariwa laha henhla, xana ku na xikombelo xin'wana xa mpfumelelo ku ya hi Nawu kumbe ku ya hi nawu wun'wana na wun'wana lowu nga tisiwa, ku nga ha va nkarhi lowu nga hundza kumbe nkarhi wun'we na xikombelo lexi? Y/N

23.Loko ku ri ina, xana xikombelo xi nyikiwile, ariwile, kumbe xa ha yimeriwile?

24.Loko xikombelo xi nyikiwile, nyika vuxokoxoko lebyi landzelaka u tlhela u namarheta khopi ya mpfumelelo.

Nomboro ya mpfumelelo	Vanyiki va vulawuri	Siku ro humesiwa

25. Loko xikombelo xa ha yimeriwile, nyika nomboro ya rheberense ya munyiki wa vulawuri: _____ :

KU BOXIWA KA MAHUNGU

26. Xana mahungu hinkwawo ya nhundzu ya boxiwile eka munhu wun'wana na wun'wana, xiyenge xa mfumo kumbe vaakatiko lava nyikaka kumbe ku nyika mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu na le ka vaakatiko va xintu lava tivekaka lava nga na vutivi bya xintu kumbe ku tirhisiwa ka switirhisiwa swa xintu?
Y/N

27. Nyika vumbhoni ku seketela nhlamulo ya wena eka ndzimana leyi nga laha henhla hi ku andlala mahungu hinkwawo lama nga boxiwa.

VANGHENISI VA XANDLA

TIVA: Loko munhu wun'wana na wun'wana, xiyenge xa mfumo kumbe vaakatiko va laveka ku nyika kumbe ku nyika mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu, mpfumelelo wa vona wu fanele wu kumiwa na swona ntwanano wo hundzisa nhundzu (MTA) hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 4 na ntwanano wo avelana mimbuyelo (BSA) hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 5 swi fanele swi namarhetiwa eka xikombelo lexi.

28. Kombisa munhu, xiyenge xa mfumo kumbe vaakatiko lava mpfumelelo wa vona wu lavekaka na swona eka xikombiso xin'wana na xin'wana kombisa loko MTA na BSA swi hetisisiwile na vona. Mintwanano leyi yi fanele yi namarhetiwa eka xikombelo lexi.

Muphakeri wa mfikelelo	MTA wu hetisiwile na ku namarhetiwa?	BSA wu hetisiwile na ku namarhetiwa?

TIVA: Loko vaakatiko vo karhi va tivekile/kombisiwile, ntwanano wo avelana mimbuyelo (BSA) hi xivumbeko xa tsalwa ro engetela ra 5 wu fanele wu hetisiwa na vaakatiko valavo na swona wu fanele wu namarhetiwa eka papila ra xikombelo.

29. Xana ku tekiwile magoza wahi ku kombisa/tiva vaakatiko va xintu van’wana na van’wana lava ku tirhisa kumbe vutivi bya vona bya switirhisiwa swa xintu eka leswi xikombelo lexi xi vulaka swona, va nga va ku va va sungurile kumbe ku hoxa xandla eka kungu ra ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi?

30. Nhlamuselo/ntumbuluko wa vutivi bya xintu kumbe ku tirhisa swo vuriwa hi nomu/leswi nga tsariwa):

31. Hlamusela vaakatiko lava nga kombisiwa na swona eka xikombiso xin’wana na xin’wana kombisa loko BSA wu hetisiwile na vona na loko ntwanano walowo wu namarhetiwile eka xikombelo lexi.

Vaakatiko va xintu	BSA wu hetisiwile?	BSA wu namarhetiwile?

32. Xana ku na mintwanano yin'wana leyi nga hetisisiwa mayelana na switirhisiwa swa xintu na matlhelo lama tirhisanaka lama nga riki vanghenisi va xandla ku ya hi Nawu?

Y/N

33. Loko ku ri ina, xana mintwanano yaleyo yi boxiwile eka –

33.1. munhu wun'wana na wun'wana, xiyenge xa mfumo kumbe vaakatiko lava va nyikaka mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu? Y/N

33.2. vaakatiko van'wana na van'wana lava va nga na vutivi bya xintu kumbe ku tirhisa switirhisiwa swa xintu ? Y/N

34. Xana ku laveka ku pfuna kun'wana na kun'wana ka laveka ku suka eka vanyiki va vulawuri ku hetisa mintwanano leyi nga fanela? Y/N

35. Loko ku ri ina, kombisa ntumbuluko wa ku pfuna loku ku lavekaka na swona hikokwalaho ka yini ku pfuna loku ku laveka.

NKUNGUHATO WA PHROJEKE

36. Vuxokoxoko bya nkunguhato wa phrojeke byi fanele byi namarhetiwa eka papilla leri ra xikombelo byi andlala leswi landzelaka-

36.1. swikongomelo swa phrojeke ya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

36.2. swipfuno leswi nga humelelaka eka phrojeke;

36.3. maendlelo lama nga kunguhatiwa;

36.4. minkarhi yo hetelela leyi nga kunguhatiwa (ku nga nkarhi lowu lavekaka wa ku va mpfumelelo wu ri eku tirheni);

36.5 swin'wana na swin'wana swa mbango leswi tekeriwaka enhlokweni ku katsa na mintshikelelo ya ku hlengeletwa ka switirhisiwa swa xintu na magoza lawa nga kunguhatiwa ku hunguta na ku lulamisa mintshikelelo yaleyo;

36.6. ku vika maendlelo;

36.7. mimbuyelo leyi nga ta laviwa ya phrojeke na;

36.8. ku ta humelela yini eka mintlawa ya swimilana kumbe swiharhi leswi nga herisiwa/tlangisiwa eku heteleleni ka ku dyondza.

TIHAKELO

37. Xana tihakelo/mali yo ringana R5 000 ti/yi hakeriwile? U komberiwa ku namarheta khopi ya xilipi Y/N

Nsayino wa muendli wa xikombelo xa mpfumelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi:

_____ **Siku:** _____

Xiyenge xa musayini: _____

Xihlambanyo hi huvo ya nawu, loko swi koteka

Vito ra huvo ya nawu:

Nsayino wa muofisiri loyi a nga pfumeleriwa hi huvo ya nawu:

_____ **Siku:** _____

XIPHEMU XA 2: XIKOMBELO XA MPFUMELELO WO XAVISELA MATIKO YA LE HANDLE HI XIKONGOMELO XO LAVA KU ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI KU LAVA KU ENDLA MIRHISES

Muendli wa xikombelo loyi a tataka xiphemu lexi u fanele a tlhela a tata na ku sayina xiphemu xa 1

VAKUMI VA SWITIRHISIWA SWA XINTU LESWI NGA XAVISERIWA MATIKO YA LE HANDLE(MUTISI WA NHUNDZU KU SUKA EKA MATIKO YA LE HANDLE)

1. Vito ra muamukeri/mutisi wa nhundzu etikweni:

2. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muamukeri/mutisi wa nhundzu etikweni yi huma ematikweni ya le handle (katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya):

SWILAVEKO SWA MILAWU YIN'WANA

3. Xana u landzelerile, kumbe u tekile magoza yo karhi ku landzelela, swilaveko swa milawu yin'wana eka ku hlengeleta na ku xavisa switirhisiwa swa xintu eka matiko ya le handle? Nyika vuxokoxoko, ku katsa na tinomboro ta tirheferense na ti nomboro ta ti "waybill" laha swi nga fanela:

XIKONGOMELO XO RHUMELA EKA MATIKO MAMBE

4. Vula xikongomelo xa leswi switirhisiwa swa xintu swi faneleke swi rhumeriwa eka matiko mambe:

5. Xana ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leswi ku nga kongomisiwa eka swona leswi swi nga swona swi endlaka leswaku ku endliwa xikombelo xa mpfumelelo, sw ri na ku pfuna eka-swipfuno swa-

5.1. ku hlayisa vutomi byo hambana bya swimilana na swiharhi e Afrika Dzonga Y/N

5.2. ku hluvukisa ikhonomi e Afrika Dzonga Y/N

5.3. mhaka yin'wana na yin'wana leyi nga eka ku tsakela ka vanhu? Y/N

6. Loko ku ri ina, nyika vuxokxoko:If yes, provide details:

TIHAKELO

7. Xana mali yo ringana R5200 yi hakeriwile? U komberiwa ku namarheta khopi ya xilipi Please attach a copy of the invoice Y/N

Nsayino wa muendli wa xikombelo xa mpfumelelo:

_____ **Siku:** _____

Xiyenge xa musayini: _____

Xihlambanyo hi huvo ya nawu : loko swi koteka

Vito ra huvo ya nawu:

Nsayino wa muofisiri loyi a nga nyikiwa mpfumelelo hi huvo ya nawu:

_____ **Siku:** _____

ANNEXURE 3

XIKOMBELO XA MPFUMELELO WO XAVISELA MATIKO YA LE HANDLE HI XIKONGOMELO XO ENDLA NDZAVISISO KU NGA RI NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

Matsalwa yo ku tata fomo:

Loko ndhawu yo ka yi nga ringanelanga yi nyikiwile eka fomo leyi, mahungu yo engetela ya nga ngenisiwa hi matsalwa yo engetela..

MUENDLI WA XIKOMBELO

Loko muendli wa xikombelo a ri munhu wa nawu tata swivulwana swa 1-7 laha hansi

1. Vito hi xitalo ra vandla kumbe huvo:

2. Xana huvo ya nawu yi tsarisiwile e Afrika Dzonga?
Y/N

3. Ioko ku ri ina, nyika nomboro ya ntsariso ya Afrika Dzonga ya huvo ya nawu:

4. Ioko ku ri e-e, xana huvo ya nawu yi tsarisiwe etikweni rihi na swona nyika nomboro ya rheberense:

5. Nyika vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya huvo ya nawu (ku katsa na kherefu ya poso na vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

6. Vito ra munhu wo tihlanganisa na yena eka huvo ya nawu (namarheta khopi yo tiyisisiwa ya tsalwa ra ID)

7. Xiyenge xa munhu wo tihlanganisa na yena:

Loko muendli wa xikombelo a ri munhu wa ntumbuluko tata swivulwana swa 8-12 laha hansi

8. Vito ra muendli wa xikombelo:

9. Nomboro ya vutivoko ya muendli wa xikombelo (tlhela u namarheta khopi yo tiyisisiwa ya ID):

10. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muendli wa xikombelo (ku katsa na kherefu ya poso/na ya vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

11. Xana muendli wa xikombelo i xirho xa huvo yin'wana na yin'wana ya nawu?
Y/N

12. loko ku ri ina, nyika vito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya huvo ya nawu (katsa vito ra munhu wo tihlanganisa na yena, kherefu ya poso na ya vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

Xiphemu hinkwaxo xi ta tatiwa hi vaendli va xikombelo hinkwavo

13. Mavito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa kherefu ya poso /vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili) swa vatirhisani lavan'wani hinkwavo:

14. Tinomboro ta vutivoko ta vatirhisani lavan'wani hinkwavo (tlhela u namarheta khopi yo tiyisisiwa ya ID):

15. Mavito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili) swa vanhu lava nga ta fambisa ndzavisiso:

16. Nomboro ya vutivoko bya vanhu lava nga ta fambisa ndzavisiso (tlhela u namarheta tikhopi to tiyisisiwa ta ti IDs):

17. Xana ku na vaseketeri hi timali va le handle leswi nyikaka phrojeke leyi timali? Y/N

18. loko ku ri ina, nyika mavito ya vaseketeri hi timali va vona na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa vito ra munhu loyi ku tihlanganisiwaka na yena, kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

19. Xana ku na vaseketeri hi timali va laha Afrika Dzonga swi nyikaka phrojeke leyi mali? Y/N

20. loko ku yi ina,nyika mavito ya vaseketeri hi timali va vona na vuxokoxoko bya vutihlanganisi (katsa vito ra munhu wo tihlanganisa na yena, kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

MUAMUKERI WA SWITIRHISIWA SWA XINTU LESWI RHUMERIWAKA EKA MATIKO MAMBE (MUXAVISI)

Vito ra muamukeri/mutisi wa nhundzu etikweni yi huma eka matiko ya le handle:

21. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muamukeri/mutisi wa nhundzu etikweni yi huma eka matiko ya le handle(katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

SWITIRHISIWA SWA XINTU

22. Andlala muxaka wa switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu lavaka swona, ndyangu, muhlovo/rixaka na mintlawa, xiphemu xa xivumbeko lexi faneleke ku tekiwa, ku tala ka switirhisiwa leswi faneleke ku hlengeletywa kumbe ku kumiwa na ndhawu yo kongomisa kumbe ndhawu laha xitirhisiwa xin'wana na xin'wana xi faneleke ku tekiwa kumbe ku kumiwa.

Muxaka wa xivumbeko xa miri	Ndyangu, muhlovo/rixaka kumbe mintlawa kumbe emavito ya xisayense loko swi koteka)	Xiphemu xa xivumbeko lexi faneleke ku tekiwa	Ntalo	Ndhawu hi xitalo ya switiviwa (nhlayo yaGIS loko swi koteka)
<i>Xikombiso:Xi milana</i>	Mhangani	Matluka	6 kg

MIMPFUMELELO YA NKARHI LOWU NGA HUNDZA

23. Hi ku xixima switirhisiwa swa xintu leswi nga andlariwa laha henhla, xana ku na xikombelo xin'wana xa mpfumelelo ku ya hi Nawu kumbe ku ya hi yin'wana milawu leswi nga yisiwa, nkarhi lowu nga hundza kumbe xikan'we na xikombelo lexi? Y/N
24. loko ku ri ina, xana xikombelo xi nyikiwile, ariwile kumbe xa ha yimeriwile?

25. loko xikombelo xi nyikiwile, nyika vuxokoxoko lebyi landzelaka u tlhela u namarheta khopi ya mpfumelelo.

Nomboro ya mpfumelelo	Vanyiki va vulawuri	Siku ro humesa/nyika

Loko xikombelo xa ha yimeriwile, nyika nomboro ya rheferense ya munyiki wa vulawuri:

SWILAVEKO SWA MILAWU YIN'WANA

Xana u landzelerile, kumbe u tekile magoza yo landzelela na swilaveko swa milawu yin'wana eka ku hlengeleta na ku rhumeriwa eka matiko mambe switirhisiwa swa xintu? Nyika vuxokoxoko, ku katsa na tinomboro ta tirheferense na tinomboro ta ti "waybill" laha swi nga fanela.

NKUNGUHATO WA PHROJEKE

26. Vuxokoxoko bya nkunguhato wa phrojeke byi fanele byi namarhetiwa eka xikombelo lexi byi andlala leswi landzelaka-
- 26.1. swikongomelo swa ndzavisiso;
 - 26.2. swipfuno leswi nga hume lelaka eka phrojeke;
 - 26.3. nkunguhato wa maendlelo;

- 26.4. nkunguhato wa minkarhi yo hetelela (ku. Nga. Nkarhi lowu lavekaka wa ku va mpfumelelo wu ri eku tirheni):
- 26.5. swin'wana swa mbango leswi nga fanela ku tekeriwa enhlokweni ku katsa na mintshikelelo yo hlengeleta switirhisiwa na magoza lawa nga kunguhatiwa ku hunguta na ku lulamisa mintshikelelo ya leyo;
- 26.6. ku vika maendlelo;
- 26.7. mimbuyelo leyi laviwaka ya phrojeke na
- 26.8. ku ta humelela yini eka ku herisiwa/onhiwa ka swimilana na swiharhi leswi tirhisiwaka tanihi swikombiso eka mintlawana ya swona loko tidyondzo ti herile.

XIKONGOMELO XO RHUMELA EKA MATIKI MAMBE

27. Vula xikongomelo xa leswi switirhisiwa swa xintu swi faneleke ku rhumeriwa eka matiki mambe:

28. Xana ndzavisiso lowu ku nga kongomisiwa eka wona lowu wu endlaka leswaku ku va na xikombelo xa mpfumelelo, wu ri na swipfuno eka-

28.1. ku hlayisa swimilana na swiharhi swo hambana eAfrika Dzonga Y/N

28.2. ku hluvukisa ikhonomi e Afrika Dzonga Y/N

28.3. mhaka yin'wana na yin'wana leyi nga na ku tsakela ka vanhu? Y/N

29. loko ku ri ina, nyika vuxokoxoko:

TIHAKELO

32. Xana mali yo ringana R200 yi hakeriwile? U komberiwa ku namarheta khopi ya xilipi. Y/N

Nsayino wa muendli wa xikomelo xa mpfumelelo:

_____ **Siku:** _____

Xiyenge xa musayini: _____

Ku hlambanya hi huvo ya nawu, loko swi fanerile:

Vito ra huvo ya nawu:

Nsayino wa muofisiri loyi a nga nyikiwa mpfumelelo wo huma eka huvo ya nawu:

Siku: _____

AANEXURE RAE 4

MPFUMELELO WA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

Mpfumelelo lowu wu humesiwa ku ya hi Xinawana xa 11 xa Swinawana swo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, Mfikelelo na ku Avelana mimbuyelo

1. Vito ra mukhomi wa mpfumelelo:

2. Kherefu ya poso/vutshamo riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili ya mukhomi wa mpfumelelo:

3. Vito ra munhu loyi a tekaka vulawuri bya ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (loko ri hambanile na ra mukhomi wa mpfumelelo):

4. Nomboro ya vutiveko ya mukhomi wa mpfumelelo kumbe munhu loyi a tekaka vulawuri eka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi:

5. Loko ku ri leswaku xikombelo a xi ri lexi nga hlanganisiwa, nyika mavito ya vaendli van'wana va xikombelo:

6. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya vaendli hinkwavo va xikombelo lavan'wana: _____

-
7. **Ntumbuluko wa mpfumelelo: Mpfumelelo lowu wu pfumelela mukhomi wa mpfumelelo ku tirhisa switirhisiwa swa xintu leswi landzelaka hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, eka ntalo lowu nga kombisiwa na ku hlengeleta switirhisiwa swa xintu eka tindhawu leti nga vekiwa laha henhla.:**

Muxaka wa xivumbeko xa miri	Ndyangu, rixaka/muhlo vo kumbe mintlawa(ma vito ya xisayense na ya ntolovel) (loko swi koteka)	Xiphemu xa xivumbeko lexi faneleke ku tekiwa	Ntalo (kombisa loko ku ri na swipimelo eka ntalo wa swikombiso)	Switiviwa swa ndhawu hi xitalo(nhlayo ya GIS loko swi koteka
<i>Xikombiso: Ximilana</i>	Mhangana	Matluka	6 kg

8. **Nkarhi wa mpfumelelo: Mpfumelelo lowu wu ta tirha ku kondza**
-

9. **Mintwanano yo avelana mimbuyelo na mintwanano yo hundzisela nhundzu:** Mpfumelelo lowu wu fanele wu hlayiwa na mintwanano leyi landzelaka yo avelana mimbuyelo na mintwanano yo hundzisela nhundzu leyi ku nga ngeniwa eka yona na vanghenisi va xandla lava nga eka xiyenge xa Nawu wa 82(1)wa vutomi byo hambana bya swimilana na swiharhi .
-
-

10. **Swipimelo: Mpfumelelo lowu wu humesiwile ku ya hi swipimelo leswi landzelaka –**

- 10.1. mukhomi wa mpfumelelo a nge hundziseli switirhisiwa swa xintu eka leswi mpfumelelo lowu wu vulaka swona, eka ntlawa wun'wana na wun'wana wa vunharhu ku ri hava mpfumelelo wo tsariwa wa munyiki wa vulawuri na swona ntsena ehansi ka ntwanano lowu nga tsariwa lowu nga na minkarhi leyi nga riku ehansi ka leyi yi tirhaka eka

mukhomi wa mpfumelelo, ku ya hi mpfumelelo lowu na mintwanano yin'wana leyi nga kombisiwa eka ndzimana ya 9.

- 10.2. mukhomi wa mpfumelelo u fanele a yisa xiviko eka vanyiki va vulawuri ku nga si hundza lembe eka siku ra mpfumelelo lowu na hi lembe.
- 10.3. loko vatirhisani vantshwa va ngenela phrojeke yo lava swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leswi mpfumelelo lowu wu humeseriwaka swona, mukhomi wa mpfumelelo u fanele a tivisa munyiki wa vulawuri hi ku tsala.
- 10.4. mali hinkwayo leyi nga sala eka vanghenisi va xandla ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo yi fanele yi hakeriwa eka nkwama wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, tanihi leswi swi laviwaka hi Nawu wa xiyenge xa 85; (1) na
- 10.5. mukhomi wa mpfumelelo u ta va na vutihlamuleri bya minxavo yo hunguta na ku lulamisa mintshikelelo yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka mbango, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 28 wa Vufambisi bya Mbango wa 107 wa 1998;
- 10.6. (swipimelo swo engetela swi nga ngenisiwa laha)_____
- 10.7. _____

Sayiniwile hi Holobye wa Timhaka ta Mbango na Vupfhumba

Nsayino

Siku

ANNEXURE 5

NXAVISO LOWU NGA HLANGANISIWA WA MATIKO YA LE HANDLE NA MPFUMELELO WO ENDLA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI

Mpfumelelo lowu wu humesiwile ku ya hi Xinawana xa 12 xa Swinawana swo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, Mfikelelo na Avelano wa swipfuno

1. Vito ra mukhomi wa mpfumelelo:

2. Kherefu ya poso/vutshamo ya mukhomi wa mpfumelelo, riqingho, fekisi,
na kherefu ya imeyili :

3. Vito ra munhu loyi a tekaka vulawuri eka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (loko a hambanile na mukhomi wa mpfumelelo):

4. Nomboro ya vutiveko ya mukhomi wa mpfumelelo kumbe munhu loyi a tekaka vulawuri byo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi:

5. loko xikombelo xi ri xa nhlengelo, mavito ya vaendli va xikombelo van'wana:

6. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya vaendli van'wana va xikombelo:

7. Vito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya munghenisi wa nhundzu etikweni:

8. Ntumbuluko wa mpfumelelo: Mpfumelelo lowu wu pfumelela mukhomi wa mpfumelelo ku tirhisa na ku xavisa switirhisiwa swa xintu leswi landzelaka eka matiko ya le handle hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, eka mintalo leyi nga kombisiwa na ku hlengelela switirhisiwa swa xintu eka tindhawu leti nga vekiwa laha hansi:

Muxaka wa xivumbek o xa miri	Ndyangu, muhlovo/rix aka, kumbe mintlawa (vito ra xisayense na ra ntolovelovelo)	Xivumbek o lexi xi nga ta xavisiwa hi xona eka matiko ya le handle	Ntalo(kombi sa loko ku ri na swipimelo eka ntalo wa swikombiso))	Xiyeng e lexi swi nga ta xaviser iwa kona	Xiyeng e laha swi nga ta xaviser iwa kona	Switiviwa swa ndhawu hi xitalo(nhlayo ya GIS loko swi koteka)

9. Nkarhi wa mpfumelelo: Mpfumelelo lowu wu ta tirha ku kondza _____.

10. Mintwanano yo avelana mimbuyelo na mintwanano yo hundzisela nhundzu: Mpfumelelo lowu wu fanele wu hlayiwa na mintwanano leyi landzelaka yo avelana mimbuyelo na mintwanano yo hundzisela nhundzu leyi ku nga ngheniwa eka yona na vanghenisi va xandla lava nga eka Nawu wa xiyenge xa 82(1) wa ku Hambana ka vutomi bya swimilana na swiharhi. .

11. Swipimelo: Mpfumelelo lowu wu humesiwa ku ya hi swipimelo leswi landzelaka –

11.1. mukhomi wa mpfumelelo a nga tirhisa switirhisiwa swa xintu eka swikongomelo _____ leswi _____ landzelaka _____ ntsena _____ : _____

11.2. mukhomi wa mpfumelelo u fanele a landzelela swilaveko swa milawu leyin'wana hinkwayo leswaku nxaviso wa switirhisiwa swa xintu eka matiko ya le handle wu kumeka wa ha tirha;

11.3. mukhomi wa mpfumelelo a nge hundziseli switirhisiwa swa xintu eka ntlawa wun'wana na wun'wana wa vunharhu ku ri hava mpfumelelo wo tsariwa wa munyiki wa vulawuri hi ku xixima mpfumelelo lowu wa nxaviso wa matiko ya le handle na swona ntsena ehansi ka ntwanano lowu nga tsariwa lowu nga na minkarhi leyi nga riki ehansi ka leyi tirhisiwaka eka mukhomi wa mpfumelelo ku ya hi mpfumelelo lowu na mintwanano yin'wana leyi yi vuriwaka eka ndzimana ya 10;

- 11.4. mukhomi wa mpfumelelo u fanele a yisa xiviko eka munyiki wa vulawuri ku nga si hela lembe rin'we ra siku ro humesiwa ka mpfumelelo lowu na swona endzhaku hi lembe na lembe;
- 11.5. loko vatirhisani vantshwa va ngenela phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka leswi mpfumelelo lowu wu humeseriwaka swona, mukhomi wa mpfumelelo u fanele a tivisa munyiki wa vulawuri hi ku tsala;
- 11.6. mali hinkwayo leyi nga sala eka vanghenisi va xandla ku ya hi ntwanano wo avelana mimbuyelo yi fanele yi hakeriwa eka nkwama wo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, leswi laviwaka hi Nawu wa xiyenge xa 85(1); na
- 11.7. mukhomi wa mpfumelelo u tava na vutihlamuleri eka minxavo yo hunguta na ku lulamisa mintshikelelo yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka mbango, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 28 wa Mafambiselo ya Mbango wa Rixaka wa 107 wa 1998; na
- 11.8. swipimelo swo engetela swi nga ngenisiwa
laha_____
- 11.9. _____

Sayiniwile hi Holobye wa Timhaka ta Mbango na Vupfumba

Nsayino

Siku

ANNEXURE 6

**MPFUMELELO WO RHUMELA EKA MATIKO MAMBE HI XIKONGOMELO XO
ENDLA NDZAVISISO HANDLE KA NDZAVISISO WA SWIMILANA NA
SWIHARHI HI XIKONGOMELO XO ENDLA MIRHI**

Mpfumelelo lowu wu humesiwile ku ya hi Xinawana xa 13 xa Swinawana swo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi

1. Vito ra mukhomi wa mpfumelelo:

2. Kherefu ya poso/vutshamo ya mukhomi wa mpfumelelo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili:_____

3. Vito ra munhu loyi a nga na vulawuri eka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi (loko ri hambanile na ra mukhomi wa mpfumelelo):_____

4. Nomboro ya vutivoko ya mukhomi wa mpfumelelo kumbe munhu loyi a nga na vulawuri eka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi: _____

5. loko xikombelo xi ri lexi xa nhlnganelo, mavito ya vaendli lavan'wana va xikombelo:

6. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya vaendli va xikombelo lavan'wana:_____

7. Vito na vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya mutundzi:

8. Ntumbuluko wa mpfumelelo: Mpfumelelo lowu wu pfumelela mukhomi wa mpfumelelo ku xavisela matiko ya le handle , eka mintalo leyi nga kombisiwa , switirhisiwa swa xintu leswi landzelaka hi xikongomelo xo endla ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi.

Muxaka wa xivumbeko xa miri	Ndyangu, muxaka/muhlovo, kumbe mintlawamavito ya xisayennse na ya ntolovelovelo)	Xivumbeko lexi swi nga ta xaviseriwa matiko ya le handle xi ri eka xona	Ntalo (kombisa loko ku ri na swipimelo eka ntalo wa swikombiso)	Xiyenge lexi swi nga ta xavisi wa eka xona	Xiyenge lexi swi nga ta xaviwa eka xona	Switiviwa swa ndhawu hi xitalo (nhlayo ya GIS loko swi koteka)

--	--	--	--	--	--	--

9. Nkarhi wa mpfumelelo: Mpfumelelo lowu wu ta tirha ku kondza

10. Swipimelo: Mpfumelelo lowu wu humesiwa ku ya hi swipimelo leswi landzelaka –

10.1. switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu humeseriwaka swona, swi nga tirhisiwa ntsena eka swikongomelo swa ndzavisiso lowu nga ri ku wa swa mabindzu:

10.2 mukhomi wa mpfumelelo u fanele a landzelela swilaveko swin'wana swa milawu eka ku hlengeleta na ku xavisa switirhisiwa eka matiko ya le handle ;

10.3 switirhisiwa swa xintu leswi mpfumelelo wu humeseriwaka swona swi nge tirhisiwi hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi,

10.4 mukhomi wa mpfumelelo u ta va na vutihlamuleri bya minxavo eka ku hunguta na ku lulamisa ntshikelelo wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka mbango, ku ya hi Nawu wa xiyenge xa 28 wa Mafambiselo ya Mbango wa Rixaka wa 107 wa 1988;

10.5 mukhomi wa mpfumelelo a nge hundziseri switirhisiwa swa xintu eka ntlawa wun'wana na wu'wana wa vunharhu ku ri hava mpfumelelo wo tivisiwa wo tsariwa wa munyiki wa vulawuri hi ku xixima mpfumelelo lowu wo xavisela matiko ya le handle na swona ehansi ka ntwanano lowu nga tsariwa ntsena wu nga na minkarhi leyi nga ri ku na mpfumelelo wa le hansi eka leyi yi tirhaka eka mukhomi wa mpfumelelo ku ya hi mpfumelelo lowu. Munyiki wa vulawuri a nge nyiki mpfumelelo lowu loko ntlawa wa vunharhu wu ri na xikongomelo xo tirhisa switirhisiwa hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi;

10.6 mukhomi wa mpfumelelo u fanele a yisa xiviko eka munyiki wa vulawuri hi _____ kumbe hi tlhelo rin'wana, ku nga si hela lembe eka siku leri ku nga humesiwa mpfumelelo lowu (sula leswi swi nga fanelangiki). Endzhaku ka sweswo, mukhomi wa mpfumelelo u fanele a yisa xiviko lembe na lembe, kumbe hi tlhelo rin'wana hi _____ (sula leswi nga fanelangiki);

10.7 loko vatirhisani vantshwa va ngenela phrojeke ya ndzavisiso leswi mpfumelelo lowu wu nga humeseriwa swona, mukhomi wa mpfumelelo u fanele a tivisa munyiki wa vulawuri hi ku tsala; na

10.8 swipimelo swo engetela swi nga nghenisiwa laha. _____

10.9 _____

Sayiniwile hi Xirho xa Huvonkulu loyi a nga na vutihlamuleri bya Timhaka ta Mbango

Nsayino

Siku

ANNEXURE 7

NTWANANO WO HUNDZISELA NHUNDZU

Matsalwa:

1. Ntwanano lowu wu fanele wu ngheneriwa hi muendli wa xikombelo leswaku a ta kuma mpfumelelo na vanghenisi va xandla van'wana na van'wana lava nga kombisiwa ku ya hi Swinawana lava nyikaka kumbe ku nyika mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu.
2. loko ku ri na vanghenisi va xandla vo hundza wun'we ntwanano wo hambana wu fanele wu ngheneriwa hi munghenisi wa xandla wun'wana na wun'wana.
3. loko ndhawu yo ka yi nga ringanelanga yi nyikiwile eka fomo leyi, mahungu yo engetela ya nga katsiwa hi ndlela ya matsalwa yo engetela. Hi tlhelo rin'wana matlhelo ya nga hlawula ku tirhisa tifomo ta vona na ndhawu yo ringanela leyi nga nyikiwa eka Xinawana xin'wana na xin'wana, ntsena loko tifomo teto ti landzelela xivumbeko hi ku angarhela xa fomo leyi.
4. Matlhelo hinkwawo eka ntwanano lowu ma fanele ma sayina ntwanano eka ndhawu leyi nga kombisiwa na swona va fanele va sungula pheji rin'wana na rin'wana ra ntwanano lowu. Ku katsa matsalwa yan'wana yo engetela.

Matlhelo ya ntwanano

1. Muamukeri wa switirhisiwa swa xintu, loko muamukeri a ri munhu wa nawu:

1.1. Vito ra vandla kumbe huvo: _____

1.2. Nomboro ya ntsariso. Ya vandla kumbe hovo

1.3. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya vandla kumbe huvo (ku katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

1.4. Vito ra munhu wo tihlanganisa na yena eka vandla kumbe huvo(namarheta khopi yo tiyisiwa ya tsalwa ra ID): _____

1.5. Xiyimo wa munhu wo tihlanganisa na yena:

2. Muamukeri wa switirhisiwa swa xintu, loko muamukeri a ri munhu wa ntumbuluko

2.1. Vito ra muamukeri:

2.2. Nomboro ya vutivoko ya muamukeri:

2.3. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muamukeri (ku katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

3. Munyiki wa mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu

3.1. Vito: _____

3.2. Xiyimo: _____

3.3. Loko u nghena eka ntwanano hi xiyenge xa vuyimeri, vula vito ra munhu wo sungula: _____

3.4. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi (ku katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

4. Switirhisiwa swa xintu

Muxaka, ntalo na ndhawu ya switirhisiwa swa xintu eka leswi ntwanano lowu wu vulaka swona hi leswi-

Muxaka wa xivumbeko xa miri	Ndyangu, rixaka/muhlo vo kumbe mintawa vito ra xisayense na ra ntoloveloko loko swi koteka)	Xiphemu xa xivumbeko lexi faneleke ku tekiwa	Ntalo(Swipimelo eka ntalo wa swikombiso)	Switiviwa swa ndhawu hi xitalo(nhlayo ya GIS loko swi koteka)

5. Matirhiselo ya sweswi ya switirhisiwa swa xintu -

Matirhisele ya sweswi ya switirhisiwa swa xintu leswi faneleke ku hlengeletwa hi lawa ya landzelaka -

6. Xikongomelo xo xavisela matiko ya le handle (loko swi fanerile)

Switirhisiwa swa xintu swi fanele swi xavisiwa hikwalaho ka swikongomelo leswi landzelaka –

7. Mintlawwa ya vunharhu

Muamukeri a nga nyika ntsena switirhisiwa swin'wana na swin'wana swa xintu kumbe vana va swona eka mintlawwa ya vunharhu ku ya hi swipimelo leswi landzelaka(tata hi vuxokoxoko laha hansi)--

Muamukeri a pfumela ku teka swivangelo swo tivonela ku sivela switirhisiwa swa xintu leswi nga kombisiwa ku va swi va swa ntlawa wa vunharhu lowu nga ri ku na mpfumelelo.

8. Ntwanano hi xitalo

Ntwanano lowu wu endla ntwanano hi xitalo exikarhi ka matlhelo mayelana na nhloko mhaka ya ntwanano lowu na ku va ku ri hava ku engetela eka, ku hambana kumbe ku khanseriwa ka ntwanano lowu kumbe swikoxo swa timfanelo tin'wana na tin'wana ehansi ka ntwanano lowu ku tava ku boheleriwa kun'wana kumbe ku tirha handle ka ku va wu hunguteriwa eka ku tsala na ku sayiniwa hi matlhelo hinkwawo ya ntwanano lowu.

Nsayino wa muendli wa xikombelo xa mpfumelelo: _____Siku:

Xiyimo xa musayini: _____

Ematshan'wini ya:

Nsayino wa munyiki wa mfikelelo wa xitirhisiwa: _____Siku:

Xiyimo xa musayini: _____

Ematshan'wini ya:

Pfumeleriwile hi Holobye wa Timhaka ta Mbango na Vuphumba

Nsayino

Siku

ANNEXURE 8
NTWANANO WO AVELANA MIMBUYELO

Matsalwa:

1. Ntwanano lowu wu fanele wu ngheneriwa hi muendli wa xikombelo eka mpfumelelo na vanghenisi va xandla van'wana na van'wana lava nga kombisiwa ku ya hi Nawu na Swinawana.
2. Loko ku ri na munghenisi wa xandla wo hundza wun'we ntwanano wa le tlhelo wu fanele wu ngheneriwa na munghenisi wa xandla wun'wana na wun'wana.
3. Loko ndhawu yo ka yi nga ringanelanga yi nyikiwile eka fomo leyi, mahungu yo engetela ya fanele ya nghenisiwa hi ndlela ya matsalwa yo engetela. Hi tlhelo rin'wana, matlhelo ya nga hlawula ku tirhisa tifomo ta vona leti nga na ndhawu leyi nga ringanela leyi nga nyikiwa eka xinawana xin'wana na xin'wana, ntsena loko tifomo teto ti landzelela xivumbeko xa fomo leyi.
4. Matlhelo eka ntwanano lowu ma fanele ma sayina ntwanano eka ndhawu leyi nga kombisiwa na swona ma fanele ma sungula pheji yin'wana na yin'wana ya ntwanano, ku katsa matsalwa yo engetela man'wana na ma'wana.

1. Muendli wa xikombelo xa mpfumelelo loko muendli wa xikombelo a ri huvo ya nawu

1.1. Vito ra vandla kumbe huvo:

1.2. Nomboro ya ntsariso ya vandla kumbe huvo:

1.3. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya vandla kumbe huvo (ku katsa kherefu ya poso/vutshamo riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):_____

1.4. Vito ra munhu wo tihlanganisa na yena eka vandla kumbe huvo:

1.5. Xiyimo munhu wo tihlanganisa na yena:

2. Muendli wa xikombelo xa mpfumelelo loko muendli wa xikombelo a ri munhu wa ntumbuluko

2.1. Vito ra muendli wa xikombelo:

2.2. Nomboro ya vutiveko ya muendli wa xikombelo:

2.3. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muamukeri (ku katsa na kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

3. Munyiki wa mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu(loko swi fanerile)

3.1. Vito: _____

3.2. Xiyimo: _____

3.3. Loko u nghena eka ntwanano hi xiyimo vuyimeri, vula vito ra munhu wo sungula/murhangeri:

3.4. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi (ku katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili):

4. Vaakatiko va xintu(loko swi fanerile)

4.1. Nhlamuselo ya vaakatiko va xintu:

4.2. Vito ra muyimeri wa vaakatiko va xintu loyi a nga ta sayina ntwanano ematshan`wini ya vaakatiko va xintu: _____

4.3. Xiyimo: _____

4.4. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi (ku katsa kherefu ya poso/vutshamo, riqingho, fekisi na kherefu ya imeyili)ya muyimeri wa vaakatiko va xintu:

Xiboho lexi nga tekiwa hi vaakatiko va xintu xi fanele xi namarheta eka fomo leyi. Xiboho xi fanele xi tiyisisa leswaku muyimeri wa vaakatiko va xintu loyi a nga kombisiwa laha henhla u nyikiwile mpfumelelo wo nghena eka ntwanano lowu ematshan`wini ya vaakatiko va xintu, leswaku vaakatiko va xintu va na vutivi hi xitalo bya phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, na leswaku va pfumeleriwa ku nghena eka ntwanano lowu wo avelana mimbuyelo. .

5. Muxaka na ntalo wa switirhisiwa swa xintu

Ntwanano lowu wu khumbha switirhisiwa swa xintu leswi landzelaka – (kombisa laha hansi muxaka wa switirhisiwa -, ntalo wa switirhisiwa na ndhawu kumbe ndhawu laha switirhisiwa swi faneleke ku tekiwa kona kumbe ku kumiwa)

Muxaka wa xivumbeko xa miri	Ndyangu, rixaka/muhlovo kumbe mintlawana (loko swi koteka) (mavito ya xisayense na ya ntolovelolo)	Xiphemu xa xumbeko xa miri lexi faneleke ku tekiwa	Ntalo(swipimelo eka ntalo wa swikombiso)	Switiviwa swa ndhawu hi xitalo (nhlayo ya GIS loko swi koteka)

6. Ku tirhisiwa ka sweswi ka switirhisiwa swa xintu

Ku tirhisiwa ka sweswi ka switirhisiwa swa xintu leswi nga ta tekiwa/hlengeletiwa hi loku landzelaka –

7. Xikongomelo xa ku tirhisiwa ka switirhisiwa swa xintu

Ndlela na mpimo lowu switirhisiwa swa xintu swi nga ta tirhisiwa ha yona/wona kumbe ku tirhisiwa hi ndlela yo ka yi nga ri kahle hi xikongomelo xo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi yi/wu(kombisiwile hi vuxokoxoko)- –

8. Matirhiselo ya xintu kumbe vutivi(loko swi fanerile)

Vaakatiko va xintu lava va nga xiphemu xa ntwanano lowu va na vutivi lebyi landzelaka bya xintu bya switirhisiwa swa xintu kumbe va tirhisile hi ndlela ya xintu switirhisiwa swa xintu hi ndlela leyi landzelaka- –

9. Ku avelana mimbuyelo

Swipfuno swi ta hambana ku ya hi nandzu eka nandzu na swona hi ku kongomisa, swipfuno swi ta hambana ku ya hi leswaku vanghenisi va xandla va nyika mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu kumbe i vaakatiko va xintu. Nxaxamelo lowu nga laha hansi wu nyika swikombiso swa swipfuno swa timali na leswi nga ri ku swa timali leswi nga ta tumbuluka eka tiphrojeke ta ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi. Nxaxamelo wo sungula hi lowu nga fanela swinene loko munghenisi wa xandla eka ntwanano lowu a nyika kumbe ari eku nyikeni ka mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu loko nxaxamelo wa vumbirhi wu ri lowu nga fanela swinene loko munghenisi wa xandla eka ntwanano lowu ku ri muakatiko wa xintu. Fungha biloko yin'wana na yin'wana leyi fambelanaka na ntwanano lowu na ku kombisa laha hansi leswaku i mani loyi a nga ta va mudyandzhaka wa xipfuno xin'wana na xin'wana na mpimo wa xipfuno(nyika matsalwa yo seketela laha swi nga fanela/lavekaka)..

Yi tatiwa loko munghenisi wa xandla a nyika kumbe a ri eku nyikeni ka mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu

Swipfuno leswi nga ri ku swa timali, swa timali na 'swipfuno swa muxaka'			
Ku pfumelelana ka matlhelo hinkwawo eka ku nyika mfikelelo eka switirhisiwa		Tivhochara ta swikombiso swa mintlawwa ya swimilana kumbe swiharhi na mavandla ya rixaka	
Mimbuyelo ya ndzavisiso na tikhopi ta maphepha		Ku nghenisa xandla ka maAfrika Dzonga eka ndzavisiso	
Nseketelo wo hlayisa		Mfikelelo eka nhlengeleto wa le handle hi ma Afrika Dzonga	
Nxaxamelo wa mintlawwa leyi nga eka xitoko		Ku vona na ku tlakusa vutivi bya xintu/ku tirhisa	
Ku letela swichudeni na ku swi seketela		Tiphrojeke to hluvukisa vaakatiko	
Ku hluvukisa xiyimo/vatirhi xa/ xa sayense		Dyondzo ya mbango	
Ku hundzisela thekinoloji		Timali/tihakelo	
Ndzavisiso wa nhlanganelo		Mali leyi nga hakeriwa	
Mahungu		Tihakelo ta xihatla/ta le mahlweni	
Switirho na switirhisiwa		Tihakelo ta nkoka	

Swin'wana (kombisa)		Swipfuno swin'wana swa timali (kombisa)	
Swin'wana (kombisa)		Swin'wana (kombisa)	

Yi tatiwa loko munghenisi wa xandla a ri muakatiko wa xintu

Swipfuno leswi nga ri ku swa timali na swa timali na swipfuno swa 'muxaka			
Vuhlanganisi lebyi yaka emahlweni bya swikongomelo swa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, maendlelo, na leswi nga kumiwa, swi hundzuluxeriwa eka tindzimi ta miganga		Tikhopi ta minkunguhato, swiviko na vuhangalasi	
Tiphositara leti nga olovisiwa na ku rhandzeka, timanyuwali, swibukwana na matsalwa man'wana swi hundzuluxeriwa eka tindzimi ta miganga		Ku voniwa na ku tlakusiwa ka vutivi bya xintu/ku tirhisiwa	
Vutsari bya vuhangalasi		Ku yisa emahlweni swikombiso swa mintlawa na ya swimilana na swiharhi	
Mfikelelo eka switiviwa swa ndzavisiso		Tinyiko to hlulukisa tiphrojeke ta dyondzo ya mbango	
Tikhopi ta swifaniso na swicinca-mpfumawulo		Tihakelo(xik. Ta vutihlanganisi, vapfuni, swiletelo, ku tirhisiwa ka switirho na switirhisiwa)	
Ku katsa vatirhisani va miganga eka ndzavisiso, vapfuni, swiletelo na vativisi		Mali leyi nga hakeriwa	
Ku letela vanhu va miganga tanihi lava nga fanela eka sayense leyi nga fanela, timhaka ta nawu na ta		Tihakelo ta xihatla/ta le mahlweni	

mafambiselo			
Nseketelo wa switirho na switirhisiwa		Tihakelo ta nkoka	
Vun'winyi byin'wana bya mfanelo ya nhundzua		Swipfuno swin'wana swa timali (kombisa)	
Swin'wana (kombisa)		Swin'wana (kombisa)	

10. Tihakelo ta swipfuno

Mali hinkwayo leyi tumbulukaka eka ntwanano lowu na leyi nga sala eka xiphemu xin'wana na xin'wana xa ntwanano lowu yi fanele yi hakeriwa eka nkwama wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi.

11. Ku langutisisa ntwanano

Ntwanano lowu wu ta langutisisiwa _____ (**tata nkarhi wo hetelela lowu ku nga twananiwa wona**), na ku langutisisa ku hundzuluxiwa ka ntwanano loko swi laveka. Nhweti yin'we ku nga se langutisisiwa, mukhomi wa mpfumelelo u fanele a boxa mahungu man'wana na man'wana mantshwa ma nhundzu mayelana na ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi eka vanghenisi va xandla hinkwavo ku endlela leswaku vanghenisi va xandla va nghenisa xandla eka ku langutisisa ku suka eka ku tivisiwa .

12. Timhaka tin'wana

Timhaka tin'wana kumbe swipimelo leswi swiphemu eka ntwanano lowu swi lavaka ku tsala ehansi swi nga namarhetiwa eka ntwanano lowu tanihi tsalwa ro engetela.

Khopi ya ntwanano lowu yi ta yisiwa emahlweni na Mulawuri-Jenerali wa Ndzawulo ya Timhaka ta Mbango na Vupfumba ku nga si hela n'hweti yin'we ntwanano wu hetisisiwile.

Ntwanano lowu wu endla xiphemu xa ntwanano hinkwawo exikarhi ka matlhelo mayelana na nhloko mhaka ya ntwanano lowu na swona ku nga ri na ku engetela eka , ku hambana kumbe ku khanseriwa ka ntwanano lowu kumbe ku koxa timfanelo tin'wana na tin'wana ehansi ka ntwanano lowu ku ta va ku ri ku boheleriwa kumbe makumu ntsena loko wu hungutiwa eka ku tsala na sayiniwa himatlhelo hinkwawo ya ntwanano lowu..

Nsayini wa muendli wa xikombelo xa mpfumelelo: _____ **Siku:**

Xiyenge xa musayini: _____

Ematshan'wini ya:

Ku hlambanyiwa ka huvo ya nawu, loko swi koteka

Vito ra huvo ya nawu:

**Nsayino wa muofisiri loyi a nga nyikiwa mpfumelelo ku suka eka huvo ya
nawu:** _____ **Siku:** _____

Nsayino wa munyiki wa mfikelelo eka switirhisiwa swa xintu:
_____ **Siku:** _____

Xiyenge xa musayini: _____

Ematshan'wini ya:

Nsayini wa muyimeri wa vaakatiko va xintu:
_____ **Siku:** _____

Xiyenge xa musayini: _____

Ematshan'wini ya:

Nyikiwile mpfumelelo hi Holobywa wa Timhaka ta Mbango na Vupfumba

Nsayino

Siku

XITIVISO XA NTSUXEKO

NDZAWULO YA TIMHAKA TA MBANGO NA VUPFHUMBA

No. R....

.....2008

VUFAMBISI BYA MBANGO BYA RIXAKA: NAWU WA VUTOMI BYO HAMBANA BYA SWIMILANA NA SWIHARHI, 2004: XITIVISO XA NTSUXEKO KU YA HI XIYENGE XA 86

Holobye wa Timhaka ta Mbango na Vupfhumba ku ya hi xiyenge xa 86 xa Nawu wa Vufambisi bya Mbango bya Rixaka 2004 (Nawu wa 10 wa 2004), u ntshuxile eka xiyenge xa 6 xa Nawu switirhisiwa swa xintu kumbe misingiriko leyi yelanaka na switirhisiwa swa xintu leyi nga andlariwa eka xedulu laha hansi.

Xedulu

Tinhlamuselo

1. Eka xitiviso lexi, handle ka loko leswi nga endzeni swi kombisa, rito kumbe nhlamuselo eka laha nhlamuselo/leswi ri vulaka swona eka Nawu wa vutomi byo hambana bya swimilana na swiharhi kumbe ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, Mfikelelo na Swinawana swo avelana mimbuyelo, swi na nhlamuselo yo fana, na -

“Nawu wa Vutomi byo hambana bya swimilana na swiharhi” swi vula Vufambisi bya Mbango bya Rixaka: Nawu wa ku hambana ka vutomi bya swimilana na swiharhi, 2004 (Nawu wa 10 wa 2004);

“munhu loyi a endlaka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi” swi vula munhu wa ntumbuluko kumbe wa nawu loyi a nghenelelaka eka xiyenge xo endla phrojeke yo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi leswaku yi va ya bindzu;

“ntirhiso wa le kaya” swi vula ku tirhisa switirhisiwa swa xintu hi vutirhisi byo kongomisa kumbe mintolovetiso yin’wana ya xintu na ku humesa ku tumbuluka ka swikumiwa swintshwa eka vutirhisi bya mabindzu na mintirho ku nga ha va hi kun’we kumbe hi ku tirhisana na ntlawa wa vunharhu;

“ex situ”switirhisiwa swa xintu” swi vula switirhisiwa swa xintu leswi swi humelelaka hi ku hlengeletwa ehandle ka ndhawu ya swona ya vutshamo ya ntumbuluko;

“Vutomi bya nhova” byi katsa swian’wisi, swinyenyana, swikokovi, swihanya ematini na le handle, swivuluvulu, tinhlampfi na swimilana.

Leswi nga katsiwiki

2. Migingiriko leyi landzelaka leyi yelanaka na switirhisiwa swa xintu yi ntshuxiwile ku suka eka xiyenge xa 6 xa Nawu-
 - 2.1. ndzavisiso ku nga ri ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, ntsena loko ndzavisiso wu fambisiwa endzeni ka mindzilekano ta Afrika Dzonga na swona ndzavisiso a wu fambisiwi hikwalaho ka xikongomelo xa vutirhisi bya mabindzu kumbe mintirho;
 - 2.2. ku rhumeriwa ematikweni mambe ka switirhisiwa swa xintu hi xikongomelo xo endla ndzavisiso handle ka ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, ntsena loko mutundzi a ngenile eka ntwanano wo xavisela matiko mambe na ku tivisa vanyiki va vulawuri;
 - 2.3. ku xava na ku xavisa swikumiwa swa mabindzu leswi nga xaviwa eka muendli wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, ntsena loko muendli wa ndzavisiso wa swimilana na swiharhi a landzelerile Swinawana swo endla ndzavisiso wa swimilana na swiharhi hi xikongomelo xo endla mirhi, Mfikelelo na ku Avelana mimbuyelo;
 - 2.4. ku hlayisa, ku tswala, vurimi, ku fambisa, ku xavisa na ku tirhisa vutomi bya nhova ku nga ri ku kongomisa eka ku tumbuluxa na ku tshoveriwa ka-
 - 2.4.1. swikumiwa swo fana na swidzidziharisi, tienzayimi, vunandzi bya swakudya, ku nuhwela, khosimetiki, swin'wokisi nhlanganiso wa mafurha, mihlovo na ku susiwa; kumbe
 - 2.4.2. swimilana swintshwa swo hambana na swikumiwa;
 - 2.5. ku hlengeleta, ku tirhisa, vurimi byo andzisa kumbe ku xavisa switirhisiwa swa xintu ku va swi tirhisiwa emakaya kumbe hi xikongomelo xo tirhisa ku nga ri ku xavisa;
 - 2.6. vuandzisi byo endlwa hi munhu, ku andzisa kumbe vurimi bya mintlawwa ya swimilana eka ku tsema mabulomu ya le kaya na ya le matikweni mambe na makete ya swimilana swo khavisa lawa ya nga kona;
 - 2.7. migingiriko ya vurimi bya swimilana na swiharhi swa le matini kumbe vurimi bya tinhlampfi kumbe vutomi bya le lwandle ku katsa na mati lama ya nga tenga na mintlawwa ya le lwandle leyi humesaka swikombiso swa mintlawwa ya swimilana na swiharhi hi xokongomelo xo tirhisa.